

NOTAT:

**Oversigt over strategier og forslag til bekæmpelse
af fattigdom i udvalgte europæiske lande**

Januar 2014

Af

**Peter Abrahamson, Finn Kenneth Hansen, Henning Han-
sen og Niels Rasmussen**

Forord

Rådet for Socialt Udsatte har til det fortsatte arbejde med at bekæmpe fattigdom i Danmark, ønsket at få udarbejdet en oversigt over strategier og forslag til bekæmpelse af fattigdom i udvalgte lande, som vi normalt sammenligner os med. Rådet har ønsket, at der lægges vægt på perspektivrige forslag, som kan anvendes i dansk sammenhæng.

Rådet for Socialt Udsatte har henvendt sig til CASA, der har udarbejdet det foreliggende notat. Notatet belyser strategier og forslag til bekæmpelse af fattigdom i følgende 6 lande: Sverige, Norge, England, Tyskland, Irland, og Frankrig.

Der er tale om et litteraturstudie/ hjemmesidestudie, hvor omtalen af strategier og forslag til bekæmpelse af fattigdom baserer sig på kilder i de enkelte lande. Det drejer sig om:

- officielle nationale kilder – rettet internt og eksternt fx til EU,
- undersøgelser af fattigdom, og tilknyttede diskussioner og forslag
- kilder fra NGO-organisationer og tænketanke som arbejder med fattigdom.
- presseomtale, som belyser den aktuelle fattigdomsdiskussion i de enkelte lande.

Blandt kilder indgår officielle fattigdomsstrategier som de enkelte medlemslande har formuleret i forhold til EU's 2020-strategi med en fattigdomsmålsætning om reduktion af fattige med 20 millioner i følge EU's definition.

Dette notat belyser strategier og forslag indenfor politikområderne: Beskæftigelse, økonomiske incitamentter til arbejde, bolig, familie og børn, sundhed og sociale forhold samt EU. Der er lagt særlig vægt på at beskrive nye initiativer. Der foreligger et bilagsnotat for bekæmpelse af fattigdom for hver af de seks lande, som er omfattet af undersøgelsen

Undersøgelsen er udarbejdet i perioden november-december 2013.

Det foreliggende notat er udarbejdet af Peter Abrahamson, Niels Rasmussen, Henning Hansen og Finn Kenneth Hansen.

CASA
Januar 2014

Indhold

Forord	3
1 Bekæmpelsen af fattigdom	5
2 Beskæftigelse	11
2.1 Nystartjob i Sverige	11
2.2 Kvalificeringsprogrammet i Norge.....	12
2.3 Hjælp til de mest udsatte.....	13
2.4 Modelprojekt Bürgerarbeit i Tyskland	15
2.5 Socialøkonomisk virksomhed ”l’ <i>economie sociale</i> ” i Frankrig.....	16
2.6 ”Samhall” i Sverige	16
2.7 Berliner Joboffensive i Tyskland.....	18
2.8 ”Rural Social Scheme” i Irland.....	18
2.9 Ekstra indsats overfor indvandrere i Norge og Sverige.....	19
2.10 Særskilt indsats mod indsatte i fængsler i Norge.....	20
3 Økonomiske incitamentter til at arbejde	21
3.1 Generelle ordninger	21
3.2 Ordninger for særlige grupper	27
3.3 Sammenfatning	28
4 Familier og børn	29
4.1 Renovering af kontanthjælpssystemerne	29
4.2 Gratis skolemad og skolehjælp.....	33
4.3 Opprioritering af daginstitutionspolitikken	35
5 Boligpolitikken	37
5.1 Flere boliger.....	37
5.2 Forbedringer af eksisterende boliger	38
5.3 Lettere adgang til en bolig	41
5.4 Boligstøtte.....	44
5.5 Indsatser mod hjemløshed	45
6 Sundhed og sociale forhold	48
6.1 Familiepolitik.....	48
6.2 Forsørgelse.....	49
6.3 Familie- og sundhed	52
6.4 Gæld.....	53
6.5 Andre strategier	54
6.6 Ideer fra NGO’er og tænketanke	56
7 Fattigdomspolitikker i EU	57
7.1 Konkrete foranstaltninger	58
7.2 Den danske respons	59
7.3 Den europæiske respons	60
7.4 EU kommissionen og forslag til bekæmpelse af fattigdom.....	61
7.5 Fattigdommen i udvalgte europæiske lande	63
8 Litteraturoversigt	66

1 Bekæmpelsen af fattigdom

Dette notat sætter fokus på strategier og forslag til bekæmpelse af fattigdom. Formålet med notatet er, at give en oversigt over strategier og forslag til bekæmpelse af fattigdom i udvalgte lande, som vi som regel sammenligner os med. De omhandlede lande er Sverige, Norge, England, Tyskland, Irland, og Frankrig.

Oversigten indeholder strategier og forslag både med henblik på at løfte folk ud af fattigdom fx beskæftigelsespolitik, og forslag som kompenserer for den fattigdomssituation folk er i, fx gratis deltagelse i fritidsaktiviteter, sundhedspolitik og rehabilitering m.m. Der er lagt vægt på at præsentere nyere forslag og strategier, som belyser forholdene i de omhandlede lande, og som kunne have en interesse i en dansk sammenhæng.

Notatet omhandler en gennemgang af forslag og strategier til bekæmpelse af fattigdom på forskellige politikområder; beskæftigelse, incitamenter i forhold til arbejdsmarkedet, familier og børn, bolig samt sundhed og sociale forhold. Der er tale om en gennemgang på tværs af de seks lande, som er omdrejningspunktet for notatet.

Derudover omhandler notatet fattigdomspolitikker i EU formuleret i relation til EU fattigdomsstrategi og i relation til EUs 2020 plan om at reducere antallet af mennesker i risiko for fattigdom med 20 millioner.

Med dette notat er der ikke tale om en fuldstændig belysning af fattigdomspolitikker og strategier og tiltag til bekæmpelse af fattigdom i de omhandlede lande. Der er alene tale om at præsentere nyere strategier og forslag, som kunne have en interesse i en dansk sammenhæng, enten fordi der er tale om en anden angrebsvinkel på en fattigdomsproblemstilling eller fordi der er tale om en anden måde at bekæmpe en fattigdomsproblemstilling eller et helt nyt perspektiv på en fattigdomsproblemstilling.

Fattigdom indeholder mange aspekter, og har en række konsekvenser for dem, der bliver berørt. Fattigdom kan derfor også bekæmpes på mange måder fx via forebyggende, afhjælpende og kompenserende initiativer.

I dette indledende afsnit vil vi til illustration af denne mangfoldighed præsentere nogle forslag, som i dansk fattigdomssammenhæng kan have særlig interesse.

Særlige forslag til bekæmpelse af fattigdom

Beskæftigelsesforslag for langtidsarbejdsløse

I Tyskland har man et interessant projekt ”Bürgerarbeit“, som er rettet mod langtidsledige. Målgruppen er personer over 45 år, der har været arbejdsledige i mere end tre år og som er uden uddannelse eller med en uddannelse som er ”ældre” end 5 år.

Model projekt Bürgerarbeit består af to faser:

- 1.) En aktiveringsfase (mindst 6 måneder) – inkl. underskrivelse af en jobplan. Jobcentrene vælger hvilken slags aktivering der skal tages i anvendelse (praktik, kvalificering, mobilitetskrav)
- 2.) En beskæftigelsesfase: Hvis ikke det lykkes at finde arbejde i ”aktiveringsfasen”, begynder beskæftigelsesfasen. Her skal de arbejdsløse ansættes som regulær beskæftiget i såkaldt ”Bürger” arbejdspladser, dvs. arbejdspladser/jobs som er almennyttige. De arbejdsløse får en regulær arbejdskontrakt (på deltid, 20 eller 30 timer), som er op til tre år betalt af projektmidler. Ved siden af (deltids-) jobbet får de ”Bürger“arbejdende et coaching-forløb med regelmæssige møder, rådgivning osv. Hvis der igennem coaching-forløbet viser sig muligheder for at få vedkommende formidlet i ”normalt” arbejde, initierer coachen formidlingen.

En ”bürger”arbejder får formelt set udbetalt overenskomstmæssig løn, men projekttilskuddet er beregnet efter den laveste lønkategori i overenskomsten for den offentlige sektor (TVöD). De organisationer og virksomheder, som skaber arbejdspladser, kan imidlertid supplere tilskuddet. Da ”Bürger“ arbejdspladser er deltidsarbejdspladser, betyder det i praksis, at nogle deltagerne får supplerende ydelser, så de løftes op på et minimumsniveau.

De fleste ”Bürger“arbejdspladser har en hjælpende profil (skolepedelhjælper, hjælper i elevcafeer, køkkenhjælp i børnehaver, gartnerhjælper, plejehjælper). I kommunal regi blev der skabt en ny jobprofil, som kaldes ”bydelsplejer”, som skal være kontaktperson for alle borgere vedrørende bydelsemner. De opholder sig daglig på mødepunkter i bydelen (lejepladser, parks osv.). De er også involveret og opstarter bydelsaktiviteter.

Det interessante ved projektet er, at de langtidsledige i projektet er sikret en beskæftigelse med en arbejdskontrakt i 3 år, selv om det er på deltid. Der er ikke tale om helt ordinære jobs, men særlige ”Bürger” arbejdspladser, dvs. arbejdspladser/jobs som er almennyttige. Vi ville muligvis kalde det for en form for ”3. arbejdsmarked”. Indholdet i arbejdspladserne minder en del om de såkaldte ”puljefej”, som eksisterede i Danmark i 1990’erne. Endelig får deltagerne suppleret deres indkomst op, hvis den ikke er tilstrækkelig høj.

Incitament med henblik på tilknytning til arbejdsmarkedet

Grundprincippet i de fleste landes sociallovgivninger er, at arbejdsindkomst modregnes ved beregning af, hvor meget man kan modtage i socialhjælp/kontanthjælp, da hovedsigtet med ydelserne er at sikre et bundniveau for indkomsten. Men hvis modregningen sker 100 pct. giver dette samtidig et problem i forhold til at give et økonomisk incitament til at skaffe sig arbejdsindkomster. I alle 6 lande har man derfor på forskellig vis søgt at styrke de økonomiske incitament.

Frankrig, Tyskland, Sverige og England har eller planlægger regler, hvor modregningen højst svarer til ca. 75-80 pct. mens der er lempeligere regler for mindre indkomster.

Ordningerne er forskellige i de enkelte lande. I fx Frankrig har man ændret den effektive marginalskat (virkningen af skat, og aftrapningen af sociale ydelser) således, at en effektiv marginalskat på 100 pct ved små indkomster erstattes af en sats på 38 pct. for mindre indkomsten, mens den effektive marginalskat for noget større indkomster øges, idet aftrapningen af ydelsen strækker sig ud over et længere indkomstinterval og spiller sammen med aftrapningen af boligstøtte og skat. For en familie med 2 børn bliver den effektive marginal skat dog aldrig højere end 70 pct..

Norge har ikke generelle regler for modregning, mens Irland kun har lempelige modregningsregler for særlige grupper. I øvrigt kan det tilføjes, at også Finland og Holland, som i øvrigt ikke indgår i denne undersøgelse, har regler om lempelige modregningsregler.

Retten til en bolig

I **Frankrig** har man med en lov fra 5. marts 2007 ”**Droit au logement opposable/DALO**” givet husvilde og andre personer, som har en nærmere beskrevet utilfredsstillende boligsituation, en ret til en bolig. Kravene er, at den pågældende;

enten er uden bolig, truet af udsættelse af eksisterende bolig, indkvarteret midlertidigt eller bebor en sundhedsfarlig eller overbeboet lejlighed eller opfylder betingelserne for at få en almennyttig bolig, men ikke har fået anvist en sådan inden for en rimelig frist.

Disse personer kan, hvis der ikke anvises en bolig, henvende sig til en mæglingsinstitution. Hvis det ikke giver resultat, kan man henvende sig til en administrativ domstol. Her kan det offentlige blive idømt en tvangsbøde.

Denne bestemmelse afviger meget fra de danske regler i lov om social service § 80, efter hvilke kommunen **alene** har pligt til at anvise midlertidig husly til familier og enlige, der er husvilde, som selv skal betale huslejen.

Garanti for betaling af huslejen.

For personer med beskedne indkomster og usikre fremtidige indkomster kan det være svært at få adgang især til den private boligudlejningssektor. Det er baggrunden for, at man i **Frankrig, Irland og Sverige** har etableret forskellige former for garanti for betaling af huslejen.

I **Frankrig** indeholder lovforslaget "Pour l'accès au logement et un urbanisme rénové", som p.t. behandles i det franske senat, bestemmelser, som sikrer udlejer mod huslejetab, hvis lejere ikke kan betale huslejen. Sigtet er både at hjælpe lejere og udlejere. Lejernes mulighed for at leje en bolig forbedres, og der iværksættes hurtigt en opfølgning, hvis lejen ikke betales.

Som en måde at skaffe bolig til folk, der ikke har råd til at betale et depositum i en lejebolig, tilbyder den **irske** regering at agere som garant gennem de lokale myndigheder. Under ordningen "Rental Accommodation Scheme" betaler kommunen lejen til udlejer, og lejer betaler så til kommunen i stedet. På den måde bliver det muligt for et større antal mennesker at finde bolig. I modsætning til den irske boligstøtte kan beboerne under "Rental Accommodation Scheme" fortsætte i ordningen - i en udslysningsfase - efter at have fået fuldtidsarbejde. Ordningen sigter altså også på at fjerne en fattigdomsfælde.

I **Sverige** findes en *kommunal huslejegaranti (kommunal hyresgaranti)* til personer, der er i stand til at betale husleje, men har svært ved at etablere sig på boligmarkedet. Det kan fx være personer med en projekt- eller prøveansættelse, men som har en løbende indkomst. Huslejegarantien bliver da en ekstra sikkerhed for udlejeren. Kommuner, som vælger at udstede huslejegarantier, kan få et statsligt bidrag på 5.000 SEK per garanti. Kommunen har ret til at kræve eventuelle udbetalte garantier tilbage.

Gratis skolemad og skolehjælp

Det er vedtaget, at alle børn i **England** skal have gratis skolemad i de to første skoleår fra september 2014. Ordningen har hidtil kun omfattet elever fra dårligt stillede familier, men dette vil nu blive ændret. Ordningen er baseret på pilotprojekter på skoler i henholdsvis Newham og Durham, hvor der blev tilbudt gratis skolemad til alle de yngste elevers (op til 8 år), og i Wolverhampton, hvor ordningen også inkluderede mellem-skole elever med forældre der modtog "Working Tax Credit" eller havde en indkomst på højst £16.190 (2010-11).

En evaluering af pilotprojekterne foretaget for Uddannelsesministeriet, viser positive resultater for **dårligt** stillede børn. Evalueringen viste, at der som konsekvens af pilotprojektet var mindre fravær blandt de dårligst stillede, samt indtaget af mad i skolen steg for denne gruppe.

For at aflaste ressourcensvage børnefamilier er der sket en udvidelse af kantineordningen i **Irland** under DEIS (*Delivering Equality of Education in*

Schools) ordningen og en udvidelse af DEIS til at indbefatte flere skoler. Kantinekosten er gratis. En forskningsartikel finansieret af den statslige tænketank Combat Poverty Agency peger dog på vigtigheden af at undgå stigmatisering af børn, der benytter sig af kantiner som deres hovedkilde til nærende måltider. Det foreslås, at tilbuddet af mad udvides ved at skabe programmer i form af madbanker, morgenmadsklubber og mad kooperativer på lokalt niveau til undervisning i fx. sund og billig madlavning. Kantineordningen får ros fra NGO'en Eurochild for at have udvidet kantineordningen og dermed medvirket til at modvirke fejlernæring.

Særskilt indsats mod indsatte i fængsler

I Norge har man sat fokus på de fængslede situation, når de bliver løsladt og skal klare sig selv på arbejdsmarkedet. Det er en ofte overset problemstilling, som betyder at mange havner i ny kriminalitet. Vi har den samme problemstilling i Danmark

Indsatte i Norge har de samme rettigheder til ydelser i forvaltningen som resten af befolkningen – men ofte er disse tilbud ikke tilrettelagt særligt i forhold til indsatte. I forhold til indsatte er det specielt vigtigt, at tiden efter løsladelse planlægges meget nøje, for at undgå at de ryger tilbage i fængsel. Derfor har den norske regering foreslået følgende:

Yderligere oplæring af personalet i Kriminalforsorgen til at forstærke deres kompetencer

Vægt på bedre sammenspil mellem kriminalforsorgen og kommunerne for at sikre genintegration af tidligere indsatte i samfundet.

Etablering af skoletilbud i alle norske fængsler og de fleste fængsler har nu bibliotek.

Efter forsøgene i 2007 har regeringen med Fordelingsmeldingen 2011 indført ”tilbageføringsgaranti” som indebærer, at indsatte, der har behov for sociale serviceydelser, rusmiddel behandling eller andre sundhedstjenester, mangler bolig, arbejde eller oplæring skal have tilbud om det, når de løslades. Derved forsøges det at gøre ydelserne med tilgængelige.

Det norske eksempel har store lighedspunkter med den nye aftale om kriminalforsorgen, som er vedtaget for Danmark. I denne aftale er der bl.a. lagt op til mere uddannelse i fængslerne og et bedre samarbejde med kommunerne ved løsladelse. Desuden skal fængselspersonalet efteruddannes

Gæld

Gæld er en del af fattigdomsproblematikken, og der er i nogle lande iværksat gældssanering og gældsrådgivning.

I **England** her man Debt relief order. Der er tale om gældsunderstøttelse, som er en form for ydelse tiltænkt de økonomisk dårligt stillede, hvori man kan få sin gæld eftergivet, hvis man opfylder følgende krav:

Ikke besidder værdier eller har en opsparing på mere end £300
Ikke ejer en bil, der har en højere værdi end £1000
Har en gæld på max £15.000
lav indkomst og har £50 eller mindre om måneden til rådighed efter husstands udgifterne er betalt.

Følgende typer af gæld falder under den kategori, der kan eftergives; husleje, kommuneskat, for høje bistandsydelse (med mindre der er tale om bebruger) og forskellige former for forbrugslån.

2 Beskæftigelse

I de fleste europæiske lande betragter man beskæftigelse som et afgørende redskab til at undgå fattigdom eller til at bringe folk ud af fattigdom. Det samme er tilfældet i Danmark, og vi har derfor allerede en række beskæftigelsesmæssige instrumenter, fx løntilskud, efteruddannelse, aktivering og forskellige former for beskæftigelsesvejledning.

De skandinaviske lande har relativt velorganiserede arbejdsmarkeder med overenskomster både i den private og den offentlige sektor, og hvor de fleste lønmodtagere og mange arbejdsgivere er organiserede. Det har betydet, at løn- og arbejdsvilkår er af høj standard i de fleste brancher, og et ordinært fuldtidsjob er som regel ensbetydende med, at man ikke havner i en fattigdomssituation. Derudover har både mænd og kvinder som hovedregel erhvervsarbejde.

De skandinaviske lande har længe været i front med at etablere beskæftigelsespolitikker, og det er naturligt, at undersøge om Sverige og Norge har etableret beskæftigelsesinitiativer, som Danmark kan lære af, og som relativt let kan overføres til danske forhold.

Tyskland og Frankrig har også relativt velorganiserede arbejdsmarkeder i en række brancher, især inden for industri og transport. I Tyskland og Frankrig er en væsentlig del af det sociale sikringssystem desuden opbygget omkring befolkningens tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er derfor også interessant, at undersøge om disse lande har etableret beskæftigelsesordninger, som kan være relevante for Danmark.

Irland og England afviger en del fra Danmark, når det handler om arbejdsmarkedet, fordi det engelske og irske arbejdsmarked er dårligere organiseret og mindre reguleret. Der er ikke samme tradition for at lovgive og regulere løn- og arbejdsforhold som i Skandinavien. Vi forventer derfor ikke at finde mange beskæftigelsesforslag i England og Irland, som kan have interesse i en dansk sammenhæng.

I det følgende er beskrevet nogle af de mest interessante beskæftigelsesforslag, som vi forventer, kan være til inspiration i Danmark.

2.1 Nystartjob i Sverige

Den svenske nystartjobordning er en løntilskudsordning, som indebærer, at arbejdsgivere - der ansætter en person, der har været væk fra arbejdsmarkedet i mere end et år - får et ansættelsestilskud i lige så lang tid, som den arbejdsløse har stået udenfor arbejdsmarkedet – dog højst 5 år¹ (Liljebjerg *et*

¹ (Liljebjerg *et al.* 2012:1)

al. 2012:1). Tilskuddet udgør 62,84 % af lønnen. Der var i 2012 ca. 45.000 personer med nystartjob i Sverige.

Nystartjob omfatter en meget bred målgruppe omfattende personer med: arbejdsløshed, sygefravær, førtidspension, fængselsophold og indvandring. Det er altså ikke kun ledighed, der kvalificerer til ordningen.

Der er særlige regler for ældre (55 år +). For ældre er tilskudsperioden dobbelt så lang, dog højst 10 år eller indtil 65 år. De ældre behøver desuden kun at have været borte fra arbejdsmarkedet i ½ år, før de kan få løntilskud.

Nystartjob er en rettighed for arbejdsgiverne. Hvis personerne opfylder kriterierne, har arbejdsgiveren ret til løntilskuddet. Det er altså ikke arbejdsformidlingen, der formidler og tildeler løntilskud. Det er op til den enkelte person og arbejdsgiveren at dokumentere, at de har ret til løntilskuddet.

En undersøgelse fra 2012 viser, at arbejdsløse kommer hurtigere i arbejde gennem nystartjob end de ellers ville have gjort. Nystartjob betyder, at 17 % flere kommer fra ledighed til beskæftigelse, men samtidig vurderes det, at 63 % af nystartjobbene ville være blevet etableret uden ordningen.

Det interessante i ordningen er, at tilskudsperioden varierer med ledighedens længde, og derfor tager hensyn til at de ledige er forskellige. Det er ofte et problem i de danske ordninger, at de ikke differentierer løntilskud efter deltagernes beskæftigelsesproblemer, som ofte kan aflæses i deres forudgående ledighed. Det er også interessant, at ordningen omfatter personer, der har været syge eller i fængsel.

2.2 Kvalificeringsprogrammet i Norge

Kvalificeringsprogrammet², er en indsats med tæt individuel opfølgning på den enkeltes mulighed for at komme i arbejde inden for et år.

Programmet retter sig mod personer i den erhvervsaktive alder, som har væsentlig nedsat arbejds- og indtægtsevne, samt ingen eller svært begrænsede ydelser til deres livsophold. Der foretages en skønsmæssig vurdering af om personen kan have nytte af at deltage i programmet. Ansøgerne må have gennemgået en obligatorisk arbejdsevnevurdering.

De 456 NAV-kontorer (Ny Arbejds- og Velferdsforvaltning) i kommunerne arbejder målrettet med at få langtidsmodtagere af socialhjælp i arbejde ved individuel opfølgning, vurdering af arbejdsegnethed, kurser, praktikpladser mm.

² <http://www.arbejdslivet.no/Velferd/Sosialpolitikk/Kvalifiseringsprogrammet/>

Kvalificeringsprogrammet skal være fuld tid (37,5 timer pr. uge) i op til et år, men kan efter en ny vurdering forlænges med endnu et år. Forlængelse ud over to år kan kun gives efter særskilt vurdering.

Mens programmet står på modtager personerne støtte på 2 G (G = Grunnbeløb) i året (1G = 85.245 kr i 2013). Unge under 25 år modtager 2/3 støtte. Enlige forsørgere får særligt forsørgertillæg.

Kvalificeringsprogrammet gør udstrakt brug af praktikpladser. Mange NAV-kontorer har kontakter med lokale virksomheder og kommunale arbejdspladser for at finde mulige jobåbninger. En Fafo-rapport viser, at mange private virksomheder var villige til at give folk en chance. En del praktikpladser førte også til varige ansættelser, og det var lettere at opnå faste ansættelser i private virksomheder end i det offentlige. 25 % af deltagerne i 2011 kom i arbejde.³

Det interessante ved kvalificeringsprogrammet er, at der er tale om en meget individuel og ”håndholdt” indsats. Det er også vigtigt, at deltagerne modtager en relativt høj ydelse, så deres levestandard kan opretholdes på et rimeligt niveau.

En ”succesrate” på 25 % er måske ikke imponerende over en to års periode, men det er svært at vurdere, hvor ”tunge” deltagerne er, og hvor længe de kan klare sig selv.

2.3 Hjælp til de mest udsatte

2.3.1 Udsatte unge i Frankrig

Der er indført en ny ordning for de mest ekskluderede unge i Frankrig. Det interessante i ordningen er, at der indgås en slags kontrakt med de unge, og at de er sikret et bestemt beløb i modtaget ydelse. Kontrakten er af et års varighed, som kan fornys. Der etableres en tutor, virksomhedspraktik, arbejdskontrakt, og hjælp til sikring af rettigheder omkring bolig og sundhed. Samtidig udbetales der en ydelse på 433 EURO pr. måned. Unge under 25 år, som ikke er forsørgere, er ikke berettiget til Revenu Solidarité active (RSA) (svarende nogenlunde til dansk kontanthjælp).

³ Evaluering af programmet:

http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.nav.no%2F0m%2BNAV%2FFor%2Bkommunen%2F_attachment%2F26810%3F_ts%3D134a8e9a2b8%26download%3Dtrue&ei=K2ujUpDiJ-yv4QSQy4DoBg&usg=AFQjCNHOieZbU7o8-hWyYZ4BrY6MZASIXg&bvm=bv.57752919,d.bGE

Berettiget til komme ind under dette program er unge i store vanskeligheder dvs. unge som hverken har arbejde eller er under uddannelse eller har familiemæssig forsørgelse eller hvis egne midler er under loftet for kontanthjælp.

I første omgang starter ordningen som en forsøgsordning i 10 områder med 10.000 unge, for så efterfølgende at blive udbredt til hele landet i en 3-trins opstart, så det kommer til at omfatte 100.000 i 2016.

2.3.2 Oplæring af udsatte grupper i Norge

Der er fremlagt forslag (på 57 mio.) som skal fokusere på at opkvalificere udsatte grupper udenfor arbejdsmarkedet for at få dem tættere på et job. Oplæringen indeholder tilbud om kurser til jobsøgning, motivation, arbejds-træning, som kan være i sammenhæng med medicinsk behandling, såfremt personen er f.eks. misbruger. Arbejdet foregår i NAV-kontorerne i kommunerne.

2.3.3 Støtte til virksomheder i Norge

I Norge har man en ordning, hvor man giver økonomiske incitament og hjælp til virksomheder, som påtager sig at uddanne arbejdende og jobsøgende i basale færdigheder. Strategien er med fokus på, at virksomhederne hjælper personer med svage færdigheder så de opnår rutiner i hverdagen, og samtidig giver dem indblik i de muligheder, som virksomhederne kan tilbyde.

Ordningen er meget individuel og beregnet på handicappede personer, men måske kan ordningen udvides til andre beskæftigelsesmæssigt grupper, fx langtidsledige og fattige.

Strategien inkluderer også:

- Mulighed for at give transportstøtte til personer i arbejde,
- Mulighed for løntilskud til virksomheder der ansætter: op til 40 % af lønnen
- Opfølgingsordninger med mentorer, bistand og funktionsassistenter
- Varigt tilrettelagt arbejde (udvides med 100 pladser) som specielt fokuserer på udviklingshæmmede ved at give dem beskyttede arbejdspladser
- Individuel jobstøtte udført af kontaktpersoner i NAV-kontorerne.

I Norge har man også forsøg med tidsubegrænset løntilskud til personer med kroniske lidelser, som derfor har brug for længere planlægning og indfasningstid for at kunne passe et job. Denne ordning ligner den danske fleksjobordning.

2.4 Modelprojekt Bürgerarbeit i Tyskland

I Tyskland har man et interessant projekt ”Bürgerarbeit“, som er rettet mod langtidsledige⁴. Målgruppen er personer over 45 år, der har været arbejdsledige i mere end tre år, og som er uden uddannelse eller med en uddannelse som er ”ældre” end 5 år.

Modelprojekt Bürgerarbeit består af to faser:

Aktiveringsfase (mindst 6 måneder) – inkl. underskrivelse af en jobplan m.m. Jobcentrene vælger, hvilken slags aktivering de vil bruge (praktik, kvalificering, mobilitetskrav) osv.

Beskæftigelsesfase. Hvis ikke det lykkes at finde arbejde i ”aktiveringsfasen”, begynder beskæftigelsesfasen. Her skal de arbejdsløse ansættes som regulær beskæftiget i såkaldt ”Bürger” arbejdspladser, dvs. arbejdspladser/jobs som er almennyttige. De arbejdsløse får en regulær arbejdskontrakt (på deltid, 20 eller 30 timer), som i op til tre år er betalt af projektmidler. Ved siden af (deltids-) jobbet får de ”Bürger“arbejdende et coaching-forløb med regelmæssige møder, rådgivning osv. Hvis der igennem coaching-forløbet viser sig muligheder at få vedkommende formidlet i ”normalt” arbejde, initierer coachen formidlingen.

En ”Bürger”arbejder får formelt set udbetalt overenskomstmæssig løn, men projekttilskuddet er beregnet efter den laveste lønkategori i overenskomsten for den offentlige sektor (TVöD). De organisationer og virksomheder, som skaber arbejdspladser, kan imidlertid supplere tilskuddet. Da ”Bürger“arbejdspladser er deltidsarbejdspladser, betyder det i praksis, at nogle deltagere får supplerende ydelser, så de løftes op på et minimumsniveau. (Dette skete for mere en tredjedel af alle deltagere i Dortmund).

De fleste ”Bürger“arbejdspladser har en hjælpende profil, fx skolepedel-hjælper, hjælper i elevcafeer, køkkenhjælp i børnehaver, gartnerhjælper, plejehjælper. I kommunal regi blev der eksemplvis skabt en ny jobprofil, som kaldes ”bydelsplejer”, som skal være kontaktpersoner for alle borgere vedr. bydelsemner. De opholder sig daglig på mødepunkter i bydelen (lejepladser, parks osv.). De er også involveret og opstarter bydelsaktiviteter.

Projektet er kun etableret nogle lokale steder, fx i Dortmund, hvor der er blevet skabt 523 ”Bürger”arbejdspladser. Størstedelen af dem ligger i kommunalt regi (441), 31 af dem ligger i den tredje sektor som i Tyskland indeholder ”Wohlfahrtsverbände” som leverer mange af de sociale services. I Dortmund findes pladser hos vuggestuer / børnehaver drevet af ”Wohlfahrtsverbände” og hos Tafel e.V. (velgørende organisation, mad til de fattige). 25 pladser ligger i den private sektor, herunder hos en for-profit æld-

⁴ Richter, Wolfgang & Vellay, Irene (2013)

repleje leverandør (European Homecare) og hos forsyningsvirksomheden (privatiseret).

Det interessante ved projektet er, at de langtidsledige i projektet er sikret en beskæftigelse med en arbejdskontrakt i 3 år, selv om det er på deltid. Der er ikke tale om ordinære jobs, men særlige ”Bürger” arbejdspladser, dvs. arbejdspladser/jobs som er almennyttige. Indholdet i arbejdspladserne minder en del om de såkaldte ”puljejob”, som eksisterede i Danmark i 1990’erne⁵. Man kan også sammenligne med de nye ”nyttejob” i Danmark, som omfatter kontanthjælpsmodtagere. Vi ved endnu ikke så meget om disse ”nyttejob”, bortset fra at betalingen svarer til kontanthjælpen. De tyske ”Bürger”-arbejdspladser ligner mere rigtige job, fordi der både er en arbejdskontrakt og der udbetales overenskomstmæssig løn (men arbejdstiden er lavere).

2.5 Socialøkonomisk virksomhed ”l’conomie sociale” i Frankrig

Vi kender allerede socialøkonomisk virksomhed i Danmark, men i andre lande er det også aktuelt, eksempelvis i Frankrig.

I Frankrig er hensigten, at fremme socialøkonomisk virksomhed som anses for at have særlige muligheder for at beskæftige socialt udsatte, styrke sociale bånd og sikre en bæredygtig udvikling. Det franske lovforslag præciserer, hvad der karakteriserer en socialøkonomisk virksomhed. Virksomheden skal opfylde visse krav bl.a. omfattende en almennyttig målsætning (fx beskæftige sociale udsatte, sikre en bæredygtig udvikling, begrænsninger i hvad der kan udbetales i udbytte, krav om løbende konsolidering af virksomheden mv.) Til gengæld herfor får virksomheden visse fordele bl.a. lettelser i forhold til sociale bidrag, lettere adgang til at få kontrakter med kommuner mv. i form af en pligt for kommuner mv. til at fremme deres køb hos socialøkonomiske virksomheder og adgang til støtte bl. a. fra en særlig fond.

Socialøkonomisk virksomhed er især interessant, hvis man bruger det i en fattigdomsbekæmpelse, dvs. ansætter socialt udsatte, og det har man tilsyneladende til hensigt at gøre i Frankrig.

2.6 ”Samhall” i Sverige

I Sverige har man i mange år haft en succesfyldt socialøkonomisk virksomhed for handicappede i form af ”Samhall”, som er et statsejet aktieselskab, der kombinerer samfundsnytte, kundens nytte og medarbejdernes nytte. Medarbejderne er ofte mennesker, der har befundet sig langt væk fra arbejdsmarke-

⁵ Puljejob var særlige job indenfor områder som miljø, natur, kultur, energi, kollektiv trafik, bolig, uddannelse, arbejdsmarked, sundhed og omsorg. Der skulle være tale om en mer-normering til løsning af opgaver, som ligger udenfor mulighederne i den daglige drift, f.eks. udvidet eller forbedret service overfor brugere eller grupper af borgere.

det, men som gennem ”Samhall” matches ud fra egne forudsætninger til det rette job. Kerneopgaven er at skabe udviklende jobs for personer med nedsat funktionsevne/handicaps.

Medarbejderne er beskæftiget inden for arbejdsplads- og ejendomsservice, lager og logistik, vask og rengøring, produktion og ældre-service. ”Samhall” blev etableret i 1980, og med omkring 20.000 medarbejdere fordelt på 187 afdelinger er ”Samhall” en af landets største arbejdspladser. (Samhall 2013). Antallet af ansatte ved ”Samhall” er dog faldet fra 26.600 i 2000 til 18.400 i 2010, og Sverige har en af de højeste beskæftigelsesandele for handicappede.

I 2003 viste en undersøgelse, at mange der optages i systemet ikke er svært handicappede, så ”Samhall” i stedet bliver brugt som et arbejdsmarkedspolitisk værktøj snarere end et rehabiliteringsværktøj, dvs. det er ikke kun de svageste, der drager fordel af systemet. I 2003 foreslog Statens Offentlige Udredninger i en evaluering en ændring af ”Samhall”, så der åbnes for flere aktører. Samtidig ønskede man en ny model, der tog udgangspunkt i tre faser: kortlægning, gennemstrømning og arbejdsstryghed. Man anbefalede også, at ansvaret for kortlægning, rekruttering og beskæftigelse overgik fra Samhall til Arbejdsmarkedsverket, og at et nyt finansieringssystem bestående af individuelle løntilskud for at kompensere for den nedsatte arbejds-evne samt en omkostningserstatning skal gennemføres.

De senere års reducerede tilskud til Samhall samt et større behov for beskyttede ansættelser har, dels betydet at flere kommer på passiv socialhjælp på bekostning af egen forsørgelse gennem arbejde, og dels at ansvaret for handicapindsatserne skydes over på kommunen. Dette fører snarere til aktivering end til arbejde.

I Sverige har man også arbejdet med **tryghedsansættelser** rettet mod arbejdsløse handicappede, hvis behov ikke kan tilgodeses gennem andre indsatser. Ordningen minder meget om beskyttet arbejde i ”Samhall”, men der gives et højt tilskud i lang tid.

Tryghedsansættelser udgør et vigtigt supplement til beskyttede ansættelser i ”Samhall”, som har svært ved at ansætte nye medarbejdere pga. faldende ordrer, manglende opgaver eller begrænsninger på, hvor mange de kan ansætte. Ifølge en evaluering fra Statskontoret, bør tryghedsansættelser omfatte en større målgruppe, så den inkluderer personer, som har brug for støtte i en længere periode, selvom handicappet ikke er særligt omfattende.

”Samhall” kender vi i Danmark nærmest, som beskyttede virksomheder/værksteder for personer med fysiske og psykiske handicap.

2.7 Berliner Joboffensive i Tyskland

I Tyskland har de et projekt 'Berliner Joboffensive'⁶, som er rettet mod sagsbehandlerens indsats, som vi ikke umiddelbart kender i Danmark. Med mindre vi betragter vores private/anden aktører i jobindsatsen som noget i samme retning.

Konceptet er forholdsvis simpelt: Flere sagsbehandlere skal give bedre og individualiseret vejledning og samtidig arbejde aktivt sammen med arbejdsgivere for at skaffe målrettede jobtilbud til deres kunder. Til at kunne gennemføre det har Berlins Jobcenter ansat 350 nye sagsbehandlere til deres Hartz4 afdeling. Hver sagsbehandler må maksimalt have 100 Hartz 4 modtagere. Samtidig gives sagsbehandlerne (også dem som var ansat før) en kvalificering til at kunne varetage opgaverne. Målgruppen er såkaldte "markedsnære" Hartz 4 modtager, dvs. dem som har en uddannelse og ikke har nogle andre sociale problemer (f.eks. misbrug eller lign.). (BA 2010)

Følgende strategier blev anvendt:

- Intensiv kontakt med 'Hartz 4-modtagere', inklusiv fx. målrettet kortvarig kvalificering /omskoling
- Aktiv kontakt og samarbejde med arbejdsgivere.
- Fokus på målet "regulær beskæftigelse".

Projektet er blevet vurderet som en succes, og nævnes også i 4. fattigdoms- og rigdomsrapport. Projektet er også blevet introduceret i *Bremen* og *Nordrhein-Westfalen*.

Projektet ligner meget et system af private jobaktører, som vi har meget blandede erfaringer med i Danmark.

2.8 "Rural Social Scheme" i Irland

I Irland har man en interessant ordning, som er rettet mod fattige landmænd og fiskere. I en erkendelse af, at det er svært for mange mindre landmænd og fiskere at tjene nok i deres erhverv til at komme over fattigdomsgrænsen, er initiativet "Rural Social Scheme" blevet implementeret. Initiativet giver støtte til kommuner til at deltidsansætte fiskere og landmænd samt deres koner/samleverer, der får overførselsindkomster. Jobfunktionerne, der bliver udfyldt, er funktioner, som det skønnes ellers ikke ville blive udført – fx.: markering af vandrestier, tilsyn med lektiecafeer og hjælp med lokale kulturelle projekter.

Arbejdstiden er op til 19,5 time om ugen og bliver tilrettelagt, så det er muligt at fortsætte med at drive et landbrug eller fiske. Lønnen svarer til den

⁶ Bundesagentur für Arbeit (BA) (2010)

ugentlige sociale overførsel ansøgeren modtager plus et tillæg på 20 € om ugen, dog en minimumsløn på 188 € per uge. Der er et tillæg på 29,8 € for hvert barn, der er afhængig af deltageren i ordningen.

Ordningen er målrettet små selvstændige, som der måske er mange af i Irland. Men ordningen kan måske også bruges i forhold til lønmodtagere, der ikke kan tjene nok til at komme over fattigdomsgrænsen. I Danmark har vi en ordning med supplerende dagpenge til forsikrede ledige med deltidsjob, men den irske ordning tilbyder beskæftigelse med løn i stedet for dagpenge.

2.9 Ekstra indsats overfor indvandrere i Norge og Sverige

Både i Sverige og Norge har man særlige arbejdsmarkedsindsatser for flygtninge og indvandrere.

I Norge har man oprettet et særligt introduktionsprogram, som skal forberede indvandrere til jobmarkedet (for nye indvandrere), og særskilte tiltag som skal rumme dem, som ikke fandt introduktionsprogrammet tilstrækkeligt. Tiltagene kan vare op til to år. Der er specifikt fokus på individuel tilrettelæggelse, så indvandrer hurtigst muligt kan opnå gode:

- Norsk kundskaber
- Samfundsmæssige kundskaber

Som udgangspunkt er der i loven en ret og pligt til 300 timers undervisning til indvandrere. Derudover har kommunerne pligt til at tilbyde ekstra oplæring i sprog m.m., såfremt det vurderes, at den enkelte har brug for det.

'Ny Sjanse' er et forsøgsprogram fra 2005, som har sigte på indvandrere, der ikke er i uddannelse eller arbejde – specielt kvinder fra bestemte lande er en fokus gruppe i tiltaget. Ny Sjanse er et fuldtidsprogram, der indeholder tæt individuel opfølgning på:

- Norsk oplæring
- Arbejdspraksis
- Samfundsorienterende tilbud
- Fysisk aktivitet og andre sundhedsskabende aktiviteter

I 2010 indførte man i Sverige en *etableringsreform* med det formål at få nyankomne flygtninge og immigranter hurtigt etableret på arbejdsmarkedet. Den indeholder bl.a. en statslig individuel etableringsydelse (*etableringsersättningen*), som styrker incitamentet til at deltage i etableringsaktiviteter og til at arbejde ved siden af aktiviteterne. Samtidig udarbejder man en *individuel etableringsplan* på max 24 måneder, der som minimum inde-

holder svensk for indvandrere (SFI), samfundsorientering og arbejdsforberedende indsatser⁷.

I det svenske reformprogram for 2013 introduceres der to nye indsatser inden for etableringsreformen;

- 1) Et *praktisk basisår*, som består af arbejdsstræning der kan kombineres med erhvervsrettede sprogstudier og egnede teoretiske studier, målrettet mod personer over 30 år med max 9 års uddannelse; og
- 2) *Arbejdsstræning* for personer med behov for mere coaching.

2.10 Særskilt indsats mod indsatte i fængsler i Norge

I Norge har man sat fokus på de fængslede situation, når de bliver løsladt, og skal klare sig selv på arbejdsmarkedet. Det er en ofte overset problemstilling, som betyder, at mange havner i ny kriminalitet. Vi har den samme problemstilling i Danmark

I Norge har indsatte de samme rettigheder til tjenester i forvaltningen som resten af befolkningen – desværre er disse tilbud ikke tilrettelagt særligt i forhold til indsatte, hvor det specielt er vigtigt, at tiden efter løsladelse planlægges meget nøje, for at undgå at de falder tilbage i ny kriminalitet

Derfor har den norske regering foreslået følgende:

- Yderligere oplæring af personalet i Kriminalforsorgen til at forstærke deres kompetencer
- Der lægges vægt på bedre sammenspil mellem kriminalforsorgen og kommunerne for at sikre genintegration af tidligere indsatte i samfundet.
- Der er etableret skoletilbud i alle norske fængsler, og de fleste fængsler har nu bibliotek.

Efter forsøgene i 2007 har regeringen med Fordelingsmeldingen 2011 indført ”tilbageføringsgaranti” som indebærer, at indsatte der har behov for sociale tjenester, rusbehandling eller andre sundhedstjenester, mangler bolig, arbejde eller oplæring, skal have tilbud om det, når de løslades.

Det norske eksempel har store lighedspunkter med den nye aftale om kriminalforsorgen⁸, som er vedtaget for Danmark. I denne aftale er der bl.a. lagt op til mere uddannelse i fængslerne og et bedre samarbejde med kommunerne ved løsladelse. Desuden skal fængselspersonalet efteruddannes.

⁷ (NOSOSKO 2012:185-186; Regeringskansliet 2011:25).

⁸ Aftale om Kriminalforsorgens Økonomi 2013-2016.

3 Økonomiske incitamentter til at arbejde

Grundprincippet i de fleste landes sociallovgivninger er, at arbejdsindkomst modregnes i socialhjælp/kontanthjælp, da hovedsigtet med ydelserne er at sikre et bundniveau for indkomsten. Men hvis modregningen sker 100 pct. giver dette samtidig et problem i forhold til at give et økonomisk incitament til at skaffe sig arbejdsindkomster. I alle 6 lande har man derfor på forskellig vis søgt at styrke de økonomiske incitamentter til at skaffe sig arbejdsindtægter.

Nogle landes ordninger omfatter alle modtagere af socialhjælp, mens andre kun vedrører specielle grupper.

I det følgende vil der blive brugt forskellige begreber til beskrivelse af, hvad en kontanthjælpsmodtager (modtager af socialhjælp) mister til gengæld, når vedkommende får en ekstra indkomst fra arbejde.

Det mest enkle begreb er modregningsprocenten. Modregningsprocenten udtrykker, hvor stor en del af arbejdsindkomsten, som modregnes i kontanthjælpen. Hvis modregningsprocenten er 75 pct., betyder det at for hver 100 kr., som kontanthjælpsmodtageren tjener ved arbejde, reduceres hjælpen med 75 kr., dvs. gevinsten ved at tjene 100 kr. er 25 kr. Den effektive marginalskat udtrykker derimod den samlede reduktion i kontanthjælp og andre sociale ydelser samt stigningen i skatten, når man tjener 100 kr. ekstra ved arbejde.

3.1 Generelle ordninger

I **Frankrig** har man ydelsen ”le revenu solidarité active” (RSA) Denne ydelse, som nogenlunde svarer til dansk kontanthjælp, blev indført med to formål; for det første et omfordelende formål, for det andet et formål om at styrke incitamentterne til at komme i arbejde og undgå fattigdomsfælder i form af høje effektive marginalsatser i nærheden af 100 pct.. Det nye ved systemet er, at modregningen i RSA nu sker med en sats på 38 pct. for de mindste arbejdsindkomster, mens der tidligere skete fuld modregning.⁹ Ydelsen vil for en enlig blive aftrappet ved en arbejdsindkomst svarende til mindstelønnen. For et par er ydelsen aftrappet ved en arbejdsindkomst svarende til 1,5 gange mindstelønnen på 1550 euro om måneden i 2009.

⁹ <http://www.social-sante.gouv.fr/espaces,770/handicap-exclusion,775/dossiers,806/le-rsa,2302/le-revenu-de-solidarite-active,2279/calculer-le-rsa,2356/calcul-du-rsa-si-vous-avez-des,14885.html>

Ordningen blev først gennemført som en forsøgsordning i perioden 2007-2009 i 34 blandt Frankrigs 101 departementer ("amter"). Fra 2009 blev ordning gjort landsdækkende.¹⁰

Der foreligger undersøgelser af virkningerne.¹¹

En undersøgelse viser, hvordan RSA har ændret den effektive marginalskat (virkningen af skat, og aftrapningen af sociale ydelser) således, at en effektiv marginalskat på 100 pct ved små indkomster erstattes af en sats på 38 pct. for mindre indkomsten, mens den effektive marginalskat for noget større indkomster øges, fordi aftrapningen af ydelsen strækkes ud over et længere indkomstinterval og spiller sammen med aftrapningen af boligstøtte og øget skat. For en familie med 2 børn bliver den effektive marginal skat dog aldrig højere end 70 pct.

I undersøgelsen anføres det, at der ud over de 2 ovennævnte eksplicite målsætninger tillige var en ideologisk målsætning om at understøtte det at arbejde, som noget fortjenstfuldt. I undersøgelsen vises det, at 65 pct. af summen af ydelserne tilfalder husholdninger, som befinder sig blandt de 2 laveste deciler af husholdningerne. Det konkluderes, at ordningen lever op til sine omfordelende målsætninger.

På grundlag af en ren arbejdsudbudsmodel skønnes det, at 12.000 færre blandt gifte kvinder vil arbejde dækkende over 21.000 færre fuldtidsbeskæftigede og 9000 flere deltidsbeskæftigede. Dette hænger sammen med, at modellen er baseret på den samlede husholdning, og at den lavere effektive marginalskat kun får virkning for den første af ægtefællerne, der kommer i arbejde, mens marginalsakten vokser, hvis den anden ægtefælle - typisk kvinden - kommer i arbejde. Det fremhæves som en positiv virkning, at den effektive marginalskat bliver klart lavere end 100 pct. Undersøgelsen argumenterer for, at når incitamentsvirkningerne er tvivlsomme, kunne man i stedet rendyrke de omfordelende virkninger ved også at sikre en lempeligere aftrapning af RSA'en for personer, der får udbetalt arbejdsløshedsunderstøttelse.

På grund af den negative effekt på kvinders beskæftigelse anbefales det, at der i værksættes andre indsatser, som kan modvirke denne negative effekt. Særligt fremhæves en forbedring af dækning med vuggestuer. Det anføres,

¹⁰ www.caf.fr/aides-et-services/s-informer-sur-les-aides/solidarite-et-insertion

¹¹ Le RSA: redistribution vers les travailleurs pauvre et offre de travail", Guillaume Allègre, Revue de L'OFCE, Juillet 2011, Science Po, Paris <http://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/revue/2-118.pdf>

at ordningen stimulerer til deltidsarbejde, som samtidig er en væsentlig årsag til working-poor (pauvreté laboureuse) Ud fra dette synspunkt burde man begrænse deltidsarbejde. En sådan politik vil ganske vist skabe færre working poor, men til gengæld ville der blive flere 100 pct. arbejdsløse.

Samme kritik vedrørende virkningen på kvinders beskæftigelse genfindes i artiklen¹². Det anbefales, at der sker en individualisering af ydelsen, så indtægt for den ene i et parforhold ikke modregnes i hjælpen til den anden.

Det skønnes, at hvis alle med små arbejdsindkomster - som er berettiget til ydelsen - henvendte sig om socialhjælp, ville 400.000 færre ligge under EU's fattigdomsgrænse. Der er altså i Frankrig et stort problem med manglende "take up" blandt de mange med mindre arbejdsindkomster.

I **England** repræsenterer **Universal Credit** er et af de største reformeringsprojekter af det britiske velfærdssystem i mange år. Dette er et nyt system, der skal erstatte 6 eksisterende overførselsindkomster i en månedlig udbetaling. Universal Credit er en kompenserende ydelse, der indtil videre skal rulles ud i det Nordvestlige England og være implementeret i hele Storbritannien i 2017¹³ Samlet set vil indførelsen af Universal Credit¹⁴ påvirke omkring 8 mio. hustande, hvoraf 3,1 mio. vil være berettiget til flere ydelser, og 2,8 mio skal klare sig for færre ydelser - ifølge regeringens egne beregninger.

Strukturen omkring Universal Credit skal levere følgende¹⁵
(Dept. for Work & Pensions 2010):

- En grundlæggende indkomst for arbejdsløse
- Gøre det attraktivt at arbejde
- Hjælpe folk ud af fattigdom

Universal Credit erstatter følgende kompenserende ydelser med en samlet udbetaling (Department for Work and Pensions 2010, herefter DWP):

- Indkomstbaseret jobsøgnings godtgørelse (Income-based Jobseeker's Allowance)
- Indkomst relateret arbejde og understøttelses godtgørelse (income-related Employment and Support Allowance).
- Indkomst understøttelse (Income Support)
- Børnepenget (Child Tax Credit)
- Boligstøtte (Housing benefit)

¹² *"Généralisation de RSA: rien à signaler sur les femmes"*. www.cairn.info/article_p.php?ID_article=TGS_022_0155

¹³ <http://socialwelfare.bl.uk/subject-areas/services-activity/poverty-benefits/tso/139045576.pdf>

¹⁴ se nærmere afsnit 4.1 side 28

¹⁵ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/48897/universal-credit-full-document.pdf

Bistandsmodtagerens ydelser vil være afhængige af indkomst og familiens forhold. Pointen er at samle seks former for ydelser i én udbetaling, hvori det forventes at modtageren betaler husleje, forsyner sig selv, og sørger for at opdatere udviklingen i indkomst og jobstatus løbende.

Et af formålene med Universal Credit er at gøre det mere attraktivt at tage et arbejde ved at sikre, at man ikke samtidig bliver frataget alle overførselsindkomster – en samordningsproblematik. I en rapport fra ”Departement for Work and Pensions”¹⁶ beskrives idéerne med reformen og virkningerne af den. Den anføres heri, at de hidtil gældende regler har ført til en effektiv marginalskat (samlet virkning af indkomstskat og aftrapning af sociale ydelser) på mellem 96 og 100 pct. Reformen sikrer kun 65 pct. af nettoarbejdsindkomsten bliver modregnet i ”the universal credit”¹⁷. Det betyder, at for personer med en indkomst under personfradraget vil den effektive marginalskat være 65 pct. For personer med en større indkomst bliver den effektive marginalskat for en enlig med børn, som ikke er i dagtilbud ca. 76 pct.

Der vil derfor være en gradvis justering af Universal Credit, jo mere man arbejder. Dette gør det bl.a. muligt at arbejde deltid og stadig få dækket noget af behovet via overførselsindkomsten.

For personer, der starter egen virksomhed, vil der være mulighed for at fortsætte med at få hjælp i en periode. Denne ret til at etablere sig som selvstændig kan generhverves hvert 5 år.¹⁸

Man vil også fusionere arbejdsløshedsydelse sammen med understøttelse til folk i arbejde. Dette skal mindske risikoen ved at gå fra det ene system til det andet og sikre en mere glidende overgang mellem det at være arbejdssøgende og i arbejde. Universal Credit ydelser vil blive beregnet og justeret løbende online i henhold til den enkeltes indtjening, med henblik på at gøre det lettere at overskue hvilke ydelser man er berettiget til.

Institute for Fiscal Studies vurderer, at de svagest stillede vil stå i en bedre situation under det nye system¹⁹, men i en rapport for Joseph Rowntree Foundation²⁰ konkluderes det, at især enlige forældre ikke vil have større

¹⁶

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/48897/universal-credit-full-document.pdf

¹⁷ se fodnote 15 side 15

¹⁸ <https://www.gov.uk/government/policies/simplifying-the-welfare-system-and-making-sure-work-pays/supporting-pages/introducing-universal-credit>

¹⁹ <http://www.bbc.co.uk/news/business-11735673>

²⁰ <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/universal-credit-income-standards-summary.pdf>

incitament til at arbejde, da deres ydelser vil blive forringet markant ved at komme på arbejdsmarkedet under det nye system. Det fremgår af undersøgelsen, at reformen indeholder modsatrettede incitamentsvirkninger - positive virkninger for børneforældre med arbejde nogle få timer om ugen men negative incitamenter for arbejdsindkomster med timer herudover. Af det vejledningsmateriale som den engelske regering har offentliggjort "Information to Universal credit customers"²¹, fremgår det dog ikke konkret, hvad modregningsatsen vil blive.

I en Artikel i The Guardian d. 12 dec. 2013²² anføres det at "the work allowance" dvs. det beløb man kan tjene ved arbejde uden helt at miste "the universal credit" ikke bliver pristalsreguleret og at "the universal credit" kun vil blive opreguleret med 1 pct. årligt uanset størrelsen af inflationen.

I **Tyskland** er man også meget optaget af at sikre, at der er et økonomisk incitament til at tage et arbejde for personer, der får socialhjælp.

I den 4. fattigdoms- og rigdomsrapport fremhæves det, at de økonomiske incitamenter for "Aufstocker", dvs. personer, som modtager socialhjælp sideløbende med en lønindtægt til at opnå fuldtidsarbejde, blev styrket gennem en ny regulering af fradragsberettigede beløb²³. Fattigdoms- og rigdomsrapporten er dog lidt selvmodsigende vedr. dette, fordi den henviser til et forskningsprojekt, som har undersøgt problematikken: En femtedel af alle "Aufstocker" er allerede i fuldtidsarbejde, og får supplerende Hartz 4 pga. en lav timeløn. Vedr. resten, som arbejder deltid eller lign. har undersøgelsen vist, at grunden ikke er manglende motivation til at opnå fuldtidsarbejde, men andre problemer, f.eks. helbredsproblemer, manglende uddannelse og manglende børnepasningsmuligheder.

Generelt drejer det sig om spørgsmålet, hvor meget af deres arbejdsindkomst, der bliver modregnet i hjælpen, altså modsvarende, hvor meget mere end Hartz 4 de må "beholde" Efter den nye regel medfører arbejdsindkomster op til 100 Euro om måneden ingen modregning i socialhjælpen. Af arbejdsindkomster mellem 100- 1000 Euro modregnes 80 pct. af indkomsten i socialhjælpen med den virkning, at borgeren får en gevinst ved at arbejde på 20 pct af arbejdsindkomsten. For indkomster mellem 1000 og 1200 Euro pr. måned (hvis man har børn 1500 Euro) modregnes 90 pct af arbejdsindkom-

²¹ <http://www.hmrc.gov.uk/taxcredits/universal-credit.htm>

²² <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/12/stealth-cuts-universal-credit-working-poor>

²³ Bundesministerium für Arbeit und Soziales (2013): Lebenslagen in Deutschland - Vierter Armuts- und Reichtumsbericht der Bundesregierung. Berlin

sten i socialhjælpen. Genvinsten ved at arbejde er altså 10 pct. af arbejdsindkomsten. Over denne indkomst sker der fuld modregning.

Ifølge incitaments-teorier findes der en ”kombiløn-fælde” her – hvis man har et indkomst mellem 1000- 1200 (1500) Euro om måneden - er det ikke mange penge, man kan ”beholde”, så incitamentet til at tage et arbejde er ikke særlig stort ²⁴.

Det anbefales, at man skulle indføre en ordning således, at modregningen kun bliver 80 pct. for indkomster for alle arbejdsindkomster op til 1200 (1500) Euro. Det vil forbedre incitamentet (som var et aspekt regeringen lagde vægt på).

I **Sverige** har en regeringsrapport ²⁵ foreslået ændringer i *Socialtjänstlagen* med det formål at styrke mulighederne for at personer med økonomisk bi-stand forsørger sig selv gennem arbejde, samt at øge Socialtjenestens muligheder for at stimulere, opmuntre og støtte kontanthjælpsmodtagere til egen forsørgelse. Blandt andet foreslås en **ændring i beregningsgrundlaget** for socialhjælpen, så kun 75% af arbejdsindkomsten modregnes i socialhjælpen.

Rapporten beskriver også reglerne i andre lande. nemlig, England, Finland, Danmark, Frankrig, Holland og Tyskland. Det fremgår af denne rapport, at der i alle de nævnte lande findes regler, som sikrer at hele lønindtægten ikke bliver modregnet i socialhjælpen. Det gælder også Finland og Holland, som ikke indgår i nærværende kortlægning. Ifølge den svenske rapport gælder der en forsøgsordning i **Finland**, hvor der kan ses bort fra 20 pct. af erhvervsindkomsten op til en grænse på 100 Euro pr. voksen pr måned, det vil sige, at der modregnes 80 pct. af arbejdsindkomsten i socialhjælpen. I **Holland** kan der ses væk fra 25 pct. af en erhvervsindkomst, dog højest 183 Euro pr. måned i en 6 måneders periode, det vil sige en modregning på 75 pct.

²⁴ Brussig, M & Knuth, M. (2011): Die Zukunft der Grundsicherung – Individualisieren, konzentrieren, intensivieren. Friedrich-Ebert Stiftung

²⁵

www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utredningar/Departementsserien/Jobbstimulans-inom-det-ekonomi_H0B426/

3.2 Ordninger for særlige grupper

Norge udgør et særligt tilfælde, da socialhjælpen i Norge udmåles ud fra individuelle hensyn. Den enkelte kommune har mulighed for selv at fastlægge regler og normer, bortset fra visse generelle normer som skal efterleves.²⁶

Den enkelte kommune kan derfor fastsætte, i hvilket omfang arbejdsindkomster skal modregnes i socialhjælpen. Denne mulighed har Bergen Kommune og også andre kommuner benyttet sig af i forhold til arbejdsprojekter for misbrugere²⁷. I Bergen kan deltagerne i dette projekt beholde 50 kr. pr. arbejdstime uden modregning.

I **Irland** har man erkendt, at da det er svært for mange mindre landmænd og fiskere at tjene nok i deres erhverv til at komme over fattigdomsgrænsen er initiativet ”**Rural Social Scheme**”²⁸ blevet implementeret. Initiativet giver støtte til kommuner til at deltidsansætte fiskere og landmand samt deres koner/samlevende, der får overførselsindkomster. Arbejdstiden er op til 19,5 time om ugen og bliver tilrettelagt, så det er muligt at fortsætte med at drive et landbrug eller fiske. Lønnen svarer til den ugentlige sociale overførsel ansøgeren modtager plus et tillæg på 20 € om ugen, dog en minimumsløn på 188 € per uge²⁹.

Visse andre overførsler vil blive modregnet og indtægten er skattepligtig. I øjeblikket er 2600 irere ansat gennem projektet.

Projektets succes i forhold til at få folk i permanent arbejde og som et jobtræningsinitiativ bliver i øjeblikket diskuteret i Irland³⁰, da der er tvivl om effekterne af projektet udover at være et indkomstsupplement. Det irske velfærdsministerium foretog i 2012 en evaluering af projektet, hvor det blev konkluderet, at projektet som indkomststøtte har været en succes, men at projektet har slået fejl i forhold til at få deltagerne videre i andre stillinger. Antallet af nye deltagere i ordningen er lavt, og nye pladser bliver primært frigivet ved at tidligere deltagere bliver pensioneret³¹.

²⁶ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/rundskriv/2012/statlige-veiledende-retningslinjer-for-u.html?id=710434-statlige-veiledende-retningslinje.html?id=667573>

²⁷

<http://www.alf.no/Programmertiltak/DAGTILBUD/Dagsverket/MeromDagsverket/tabid/194/Default.aspx> .

²⁸ http://www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/social_welfare_payments/farming_and_fishing/rural_social_scheme.html

²⁹ <http://www.welfare.ie/en/Pages/Rural-Social-Scheme-Guidelines.aspx>

³⁰ <http://www.irishexaminer.com/farming/agribusiness/changes-recommended-in-rural-social-scheme-220476.html>

³¹

<http://www.welfare.ie/en/downloads/Review%20of%20Employment%20Support%20Schemes.pdf>
side 50

Organisationen Social Justice ³² peger på et pilotprojekt **supplerende indkomst til arbejdsløse**, der løb fra 1994-1998, og var i stil med ”Rural Social Scheme” med den undtagelse, at det var rettet mod arbejdsløse. Pilotprojektet tillod folk på overførselsindkomster at arbejde deltid (op til 19,5 timer) til mindstelønnen og op til den ydelse de fik i ”job seekers allowance” (svarende til dansk kontanthjælp) + 20 € om ugen uden at blive modregnet i deres andre overførsler³³. Ordningen indbefattede kun arbejde, der ellers ikke ville blive lavet og kun til mindsteløn. (I stil med den danske ”Nyttejob ordning”, dog frivilligt). Projektet stod på to ben både som et opkvalificeringstilbud og som et indkomstsupplement.

3.3 Sammenfatning

Sammenfattende kan man sige, at Frankrig og England har eller har vedtaget regler, hvor modregningen svarer til henholdsvis 38 pct. og 65 pct., og hvor den effektive marginalskat højst ligger omkring 70-76 pct. I Tyskland gælder forskellige satser for modregning med 80 pct som den almindelige sats. I Sverige er der forslag om en modregningssats på 75 pct. I Holland og Finland, som i øvrigt ligger uden for denne rapports område, findes begrænsedes ordninger med modregningssatser på 75 og 80 pct. Norge har ikke generelle regler for modregning, men den enkelte kommune kan fastsætte særlige regler for modregning. Irland har kun lempelige modregningsregler for særlige grupper.

Det skal understreges at beregninger af den effektive marginalskat, dvs. beregninger af nettovirkningen af at skaffe sig en arbejdsindkomst, som det er sket for Frankrigs og Englands vedkommende er baseret på konkrete husstandstyper, da virkningen typisk afhænger af antallet af børn, pasningsudgifterne, huslejens størrelse mv.

³² <http://www.theguardian.com/uk/the-northerner/2012/mar/19/reading-the-riots-blogpost-salford-manchester-social-justice>

³³ <http://www.socialjustice.ie/sites/default/files/file/EU/Europe%202020%20Strategy/2012-01-26%20-%20Shadow%20Report%20on%20Ireland%20NRP%20-%20FINAL.pdf> side 19

4 Familier og børn

Indsatserne overfor familier og børn koncentrerer sig om tre områder: en reovering af kontanthjælpssystemerne, som - hidtil i stedet for at afskaffe fattigdom - i høj grad har fastholdt folk i fattigdom pga. ydelsernes lave niveau; indførelse af gratis skolemad og skolehjælp i erkendelse af, at muligheder for at undslippe fattigdom i høj grad hænger sammen med de tidlige opvækstår; i forlængelse heraf satses der også på daginstitutionspolitikken.

4.1 Renovering af kontanthjælpssystemerne

Ikke overraskende er en væsentlig del af fattigdomsbekæmpelsen koncentreret om reovering og/eller ændring af kontanthjælpssystemerne i medlemsstaterne. Således har **England** indført Universal Credit, der er et af de største reformeringsprojekter af det Britiske velfærdssystem i mange år. Det er et nyt system, der skal erstatte 6 eksisterende overførselsindkomster i en månedlig udbetaling.³⁴ Universal Credit er en kompenserende ydelse, der indtil videre skal rulles ud i det Nordvestlige England og være implementeret i hele Storbritannien i 2017³⁵. Samlet set vil indførelsen af Universal Credit påvirke omkring 8 mio. husstande, hvoraf 3,1 mio. vil være berettiget til flere ydelser og 2,8 mio skal klare sig for færre ydelser, ifølge regeringens egne beregninger.³⁶

Institute for Fiscal Studies vurderer, at de svagest stillede vil stå i en bedre situation under det nye system,³⁷ men Hirsch & Hartfree (2013) konkluderer i en rapport for Joseph Rowntree Foundation, at især enlige forældre ikke vil have større incitament for at arbejde, da deres ydelser vil blive forringet markant ved at komme på arbejdsmarkedet under det nye system.³⁸ Følgende afsnit vil dokumentere formålet med den nye strategi og løbende inddrage tænketanke og NGO'ers synspunkter og vurderinger af Universal Credit.

³⁴ Universal Credit erstatter følgende kompenserende ydelser med en samlet udbetaling (Department for Work and Pensions 2010, herefter DWP):

- Indkomstbaseret jobsøgnings godtgørelse (Income-based Jobseeker's Allowance)
- Indkomst relateret arbejde og understøttelses godtgørelse (income-related Employment and Support Allowance).
- Indkomst understøttelse (Income Support)
- Børnepenge (Child Tax Credit)
- Boligstøtte (Housing benefit)

³⁵ (House of Commons 2012).

³⁶ (Peachey 2013).

³⁷ (Peachey 2013).

³⁸ (Hirsch & Hartfree 2013).

En rapport udarbejdet af Child Poverty Action Group for Trade Union Centre lister følgende nye vigtige ændringer i forbindelse med Universal Credit:³⁹

Større andel af bistandsansøgere digitaliseres (online ansøgning)

- Individuelle ansøgninger erstattes med husstands ansøgninger, således at man modtager ydelser som husstand i stedet for individuelt
- Udbetaling af kompenserende ydelser til bistandsmodtagere vil ske på månedlig basis i stedet for ugentlig basis, hvilket betyder at bistandsmodtagere skal blive bedre til at budgettere deres tilskud
- Betaling af husleje som nu bliver betalt direkte til udlejeren, vil blive overført til bistandsmodtageren, som selv betaler husleje
- Det forventes at modtagerne i højere grad vil søge job
- Når folk kommer i arbejde, vil det forventes at de samtidig søger efter mere arbejde og bedre lønnede job indtil et vist indkomstniveau
- Indførelse af strengere straffe ved ikke at opfylde de nye krav. Bistandsmodtagerne kan sanktioneres og miste deres ydelser i op til tre år
- Arbejdende bistandsmodtagere forventes at lede efter job, hvis ikke kan det resultere i sanktioner

Frankrig har måske Europas bedste familiepolitiske system med følgende ydelser, som kan være til inspiration: Det franske system indeholder en lang række ydelser, som kan bidrage til at forebygge børnefattigdom. Set i lyset af at hver fjerde franske barn i dag lever under fattigdomsgrænsen, har det de seneste par år været diskuteret, om man kunne sikre en forbedring af ydelserne, men især en bedre målretning af visse ydelser i retning af de dårligere stillede børnefamilier.

Frankrig har et system med indkomstuafhængige børnetilskud. Til forskel fra det danske system udbetales der ingen ydelse til det første barn. Derefter ydes der et tilskud til andet barn og for de følgende børn er tilskuddet fast men lidt højere end for barn nummer to. Det skal ses i en historisk sammenhæng, hvor man ønskede at styrke befolkningstilvæksten oprindeligt af militære grunde. Det har været kraftigt diskuteret, om man skulle gøre denne ydelse indkomstafhængig i forbindelse med udmøntning af store besparelser på statsbudgettet og med henblik på at sikre en mere retfærdig omfordelingspolitik, men dette er blevet opgivet.

Endelig findes i Frankrig et særlig skattemæssigt regelsæt, som begunstiger børnefamilier. Systemet kaldes "*le quotient familial*". Det består i, at skatten beregnes ud fra, hvor mange personer der er i husholdningen. Herefter deles indkomsten ud på hver part, hvor børn tæller 0,5 og forældrene hver 1. Derefter beregnes skatten for hver part og skatten for hver part lægges sammen og udgør den samlede skat. Da der er tale om et progressivt skatte-

³⁹ (Judge 2013).

system, bliver den herved beregnet skat mindre end hvis den var beregnet på totalindkomsten. Ved dette system har større indkomster fået en større skattebesparelse end mindre indkomster. Der gælder dog et loft over, hvor stor en skattebesparelse der kan opnå. Fra og med 2014 er dette loft blevet sænket fra 2000 Euro til 1500 EURO for at opnå en mere retfærdig fordeling.⁴⁰

Ud over den generelle indkomstuafhængige børneydelse som blev nævnt ovenfor findes der 3 indkomstafhængige ydelser - den ene *Allocation de soutien familial* som omfatter ca 735.000 - især enlige forældre. Det er planlagt, at denne ydelse over 5 år skal forhøjes med 25 pct. En supplerende børneydelse til flerbørnsfamilier ”*Le complément familial*” ydes til ca 385.000 børnefamilier med 3 børn eller flere og hvis indkomst ligger uden en vis grænse vil blive forhøjet med 50 pct..⁴¹

Regeringen har med virkning fra august 2012 gennemført en forhøjelse på 25 pct. af skolestartydelsen som ydes til mindrebemidlede familier ved skoleårets start til dækning af udgifter i forbindelse med skolen. I denne forbindelse skal det bemærkes, at forældrene betaler for bl. a. kladdehæfter, skrivematerialer mv. Indkomstgrænsen for familiens indkomst er i 2013 23.687 Euro (i indkomståret 2011) for familier med et par, og vokser med antallet af børn. Beløbet pr. barn udgør 360 Euro for det første barn for børn mellem 6 og 10 år og er større for større børn.⁴²

Sverige har også et udfoldet system til økonomisk støtte af børnefamilier. Alle børn modtager et skattefrit *børnetilskud* (*barnbidrag*) fra en måned efter de er født på 1.050 SEK/måned (2013).⁴³

Hvis forældrene er fraskilte, skal den forældre, der ikke bor med barnet betale *børnepenge* (*underhållsbidrag*). Det gælder både, når der er fælles forældremyndighed og når en af forældrene har forældremyndigheden alene. Hvis barnet bor lige meget hos begge forældre, skal der ikke betales børnepenge. Forsikringskassen tilpasser en gang om året børnepengene ift. inflationen, ved at bestemme hvor mange procent der skal justeres med, men forældrene aftaler selv satsen.⁴⁴

⁴⁰ (se www.gouvernement.fr/gouvernement/une-meilleure-restriction-pour-une-politique-familiale-plus-juste).

⁴¹ (se www.gouvernement.fr/gouvernement/une-meilleure-redistribution-pour-une-politique-familiale-plus-juste).

⁴² (se www.vosdroits.service-public.fr)

⁴³ (Försäkringskassan 2013a; Nordisk Socialforsikringsportal 2013).

⁴⁴ (Försäkringskassan 2013b).

Hvis den forældre der skal betale børnepenge, ikke betaler noget, betaler mindre end 1.273 SEK/måned eller ikke på nogen anden måde sørger for barnet, kan den som bor med barnet søge om børnepenge fra staten – *børnebidrag (underhållsstöd)* (Försäkringskassan 2013c). Niveaueet for børnepenge er stort set ikke steget siden 1990erne.⁴⁵

Forældre kan holde orlov til barnet fylder 8 år eller har afsluttet sit første skoleår. Parret har ret til 240 dage hver, hvoraf hver forældre mindst skal tage 60 dage. *Barsels- og forældredagpenge*⁴⁶ (*föräldrapenning*) udbetales efter tre satser: De første 390 dage får man enten efter sygepengesatsen som er baseret på indkomst, eller grundsatsen hvis man har meget lav eller slet ingen indkomst. De resterende 90 dage udbetales en højere sats.⁴⁷ Red Barnet har tidligere anbefalet at grundniveauet i barsels- og forældredagpengene øges, da flere nybagte forældre ikke har kunnet kvalificere sig til den indkomstregulerede del af forældrepengene og derfor må nøjes med grundsatsen.

Det fremhæves at barsels- og forældredagpengene ikke har samme stigmatiserende effekt som socialhjælpen, og man kan ved at øge grundniveauet mindske behovet for socialhjælp.⁴⁸ Regeringen har i sin økonomiske familierpolitik for 2013 efterkommet dette ønske med forhøjelse af grundniveauet på barsels- og forældredagpenge og for at styrke økonomien for de der har mindst.⁴⁹ Grundniveauet er således øget fra 180 SEK/dag til 225 SEK/dag. Dette er især en fordel for unge forældre, der endnu ikke er etableret på arbejdsmarkedet, og andre som ikke kvalificerer sig til at opnå den indkomstregulerede støtte.⁵⁰

Med sin dom fra den 9. februar 2010 gav den **tyske** forfatningsdomstol regeringen opgaven at lave om på ydelserne for børn, hvis familier var omfattet af SGB II (Alg 2/ Hartz 4)⁵¹ og SGB XII (Sozialhilfe). Kerneargumentationen i dommen var, at domstolen vurderede at ydelser til børnene ikke sikrede deres deltagemuligheder i samfundet, at ydelser til børnene bare var beregnet som til ”lille” voksne, og at deres behov som børn ikke var taget i betragtning godt nok. Domstolen opfordrede den tyske regering til at lave om på ydelserne for børn og unge på en saglig og transparent måde. (BVerfG, 1 BvL 1/09).

⁴⁵ (Angelin *et al.* 2013:13).

⁴⁶ Nordisk Socialforsikringsportal oversætter ordet '*föräldrapenning*' til '*barsels- og forældredagpenge*', mens MISSOC oversætter til '*uddannelsesyndelse*'.

⁴⁷ (Nordisk Socialforsikringsportal 2013).

⁴⁸ (Dahlin & Salonen 2011).

⁴⁹ (Regeringskansliet 2013c).

⁵⁰ (Regeringskansliet 2013a:33-34).

⁵¹ Gruppen af ”Aufstocker” er inkluderet her.

4.2 Gratis skolemad og skolehjælp

Det er netop vedtaget, at alle børn i **England** skal have gratis skolemad i de to første skoleår fra september 2014. Ordningen har hidtil kun omfattet elever fra dårlig stillede familier, men dette vil nu blive ændret.⁵² Ordningen er baseret på pilotprojekter på skoler i henholdsvis Newham og Durham, hvor der blev tilbudt gratis skolemad til alle de yngste elever (op til 8 år), og i Wolverhampton, hvor ordningen også inkluderede mellemskole elever med forældre der modtog "Working Tax Credit" eller havde en indkomst på højest £16.040 (2009-10) - £16.190(2010-11).⁵³

En evaluering af pilotprojekterne foretaget for Uddannelsesministeriet, viser positive resultater for dårlig stillede børn.⁵⁴ Evalueringen viste, at der som konsekvens af pilotprojektet var mindre fravær blandt de dårligst stillede, samt indtaget af mad i skolen steg for denne gruppe. Den sociale stigmatisering formindskes altså ved universelle ydelser.

Tidlig indgriben og hjælp til børnefamilier "*Early Intervention Grant*" består af forebyggende ydelser til børn i en tidlig alder.⁵⁵ Der er afsat £2,2 mia. på området, der blandt andet sikrer tidlig gratis undervisning til dårligt stillede børn, samt støtte til udsatte unge mennesker. Det skal bl.a. ske gennem en forbedret adgang til støtte og råd for unge familier ved at ansætte 4200 ekstra sundhedsplejere og øge gratis førskole undervisning for 3-5 årige til 15 timer om ugen. Dertil skal omfanget af medvirkende i programmet *Family Nurse Partnership* fordobles for at hjælpe ved graviditet, børnehelbred og udviklingen for 13.000 udsatte unge familier til 2015. Programmet er et tilsyn, hvor førstegangsmødre under 20 år, får hjemmebesøg af sygeplejere med speciale i familieforhold og tidlige graviditeter. Regeringen vil også afprøve forældreundervisning for mødre og fædre, så de er bedre rustet til at støtte deres børns indlæring og udvikling.

Pupil Premium er et program designet til at bekæmpe de nuværende uligheder i uddannelsesfærdigheder blandt elever fra underprivilegeret miljøer. Der er afsat £1,25 mia. i 2012-13 og det forventes at stige til £2,5 mia. i 2014-15. Herunder er der fokus på sommerskole programmer, men ellers er skolerne selv ansvarlig for, hvordan de benytter sig af programmet efter deres elevers behov.⁵⁶ Med andre ord er der tale om en vis decentralisering, hvad angår, hvordan problemerne med svagt stillede børn skal løses.

For at aflaste ressourcetsvage børnefamilier er der sket en udvidelse af kantineordningen i **Irland** under DEIS (*Delivering Equality of Education in*

⁵² (BBC 2013, Lewis 2013)

⁵³ (Kitchen m.fl. 2012).

⁵⁴ (Kitchen m.fl. 2012).

⁵⁵ (DWP 2012).

⁵⁶ (DWP 2012).

Schools) ordningen⁵⁷ og en udvidelse af DEIS til at indbefatte flere skoler. Kantinekosten er gratis. En forskningsartikel finansieret af den statslige tænketank Combat Poverty Agency peger dog på vigtigheden af at undgå stigmatisering af børn, der benytter sig af kantiner som deres hovedkilde til nærende måltider. Det foreslås, at tilbuddet af mad udvides ved at skabe programmer på lokalt niveau til undervisning i f.eks. sund og billig madlavning. Madbanker, morgenmadsklubber og mad kooperativer. Kantineordningen får ros fra NGO'en Eurochild⁵⁸ for at have udvidet kantineordningen og dermed medvirket til at modvirke fejlernæring.

Et andet tiltag i forhold til børnefamilier er ”Back to School Clothing and Footwear Allowance”⁵⁹ et tilskud til lavindkomstgrupper med børn for at sikre midler til tøj og sko. For at være berettiget til tilskuddet skal forælderen eller værgeren være på en overførselsindkomst eller være i gang med et jobtræningskursus/uddannelse.

Det irske socialministerium har i en undersøgelse fra 2008 konkluderet, at initiativet levede op til dets hovedformål at mindske barrierer for lige uddannelse for alle. Det bliver dog i den samme undersøgelse påpeget, at det er bureaukratisk svært at lade overførslerne følge prisudviklingen, og det er blevet fremhævet, som en overvejelse, om overførslen stadig skal ses som en målrettet ydelse eller i stedet som en ekstra overførsel til børnefamilier⁶⁰.

I **Frankrig** indgår skolekantinekosten i en bredere sammenhæng end alene spisning og omfatter information til forældre omkring fødevarerikkerhed og opdragelse til den gode smag, ernæring og madkultur.⁶¹ Prisen for skolemad afhænger af forældreindkomsten. I Paris betaler de fattigste 0,14 Euro pr. måltid mens de rigeste betaler 5,20 euro.⁶²

Da den største del af børnefattigdommen i **Norge** er at finde i de større byer, har socialpolitikken i forhold til børnefamilier haft til formål at oprette specifikke tiltag for børn og unge i byerne, omkring inklusion i miljøet og en god opvækst. Midlerne kan benyttes til:

- Ferie og fritidsaktiviteter for børn. Også udstyr hertil (f.eks. fodboldstøvler)

⁵⁷ <http://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Services/DEIS-Delivering-Equality-of-Opportunity-in-Schools-/>

⁵⁸ http://www.eurochild.org/fileadmin/ThematicPriorities/Crisis/Eurochild%20updates/Eurochild_NRP_2013_analysis.pdf side 13

⁵⁹ http://www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/social_welfare_payments/social_welfare_payments_to_families_and_children/back_to_school_clothing_and_footwear_allowance.html

⁶⁰ <http://www.welfare.ie/en/Pages/Publication---Review-of-the-Back-to-School-Clothing-and-Foot.aspx>

⁶¹ <http://www.education.gouv.fr/cid45/restauration-ecole.html>

⁶² http://www.paris.fr/pratique/ecoles/restauration-scolaire/les-tarifs-de-la-cantine-a-partir-de-septembre-2013/rub_1694_stand_83971_port_4010

- Tilskud til kommunale mødepladser så som biblioteker og svømmehal
- Tilskud til aktiviteter der fremmer uddannelse
- Særlige tilskud til indvandrerbørn, som har det ekstra svært.

I **Tyskland** har man gennemført en såkaldt ”*Bildungs- und Teilhabepaket.*” Berettiget er børn hvis familier er modtager af Hartz4/ Sozialhilfe, men også børn fra familier som får ”Kinderzuschlag” (børnetilskud; indført 2005 som del af Hartz-Reformen; Tilskud til familier som har en indkomst på Hartz4-niveauet) eller ”Wohngeld” (boligsikring).

Pakken indeholder følgende elementer:

- Betaling af endags udflugter og flere-dags rejser til elever i skolekonteksten og børn i konteksten af børnehaven / andre børnepasningssammenhæng. (fuld betaling)
- Materialbehov til elever, 70 euro i starten af skoleåret, 30 euro om foråret (start af anden skolehalvår). Berettiget er elever under 25 år som ikke får andre ydelser (f.eks. Bafog =Uddannelsesstøtte)
- Transportomkostninger til og fra skolen
- Lektiehjælp til elever som har problemer med at nå læringsmål
- Betaling af skolemad og mad i børnepasningsinstitutioner (f.eks. vuggestue, børnehave, fritidsordninger osv.)- selvbetalning pr. måltid: 1 euro
- Børn og unge under 18: Deltagelse i aktiviteter svarende til 10 euro om måneden til (1) månedlige gebyrer for deltagelse i foreningslivet (motion, musik, kultur, fritid osv.) (2) undervisning i kunstneriske fag (f.eks. musikundervisning) (3) deltagelse i fritidsaktiviteter.⁶³

4.3 Opprioritering af daginstitutionspolitikken

I **Irland** består den konkrete implementering af daginstitutionens ordningen af en udvidelse af pasningskapaciteten, flere lærepladser for pædagoger og standardiserede kontrolprogrammer. Som et led i udvidelsen af daginstitutionstilbuddene og den reelle mulighed for lavindkomst familier for at benytte sig af dem tilbyder regeringen et års gratis pasning. Det kan i nogle tilfælde udvides til to år under initiativet ”Early Childhood Care and Education Scheme”⁶⁴ også kendt som ”Free Pre-School Year”. Efter det ene (i nogle tilfælde to år) skal man igen betale for pasningen. Derudover bliver der satset på undervisning i daginstitutionerne.

⁶³ (Apel & Engels 2012).

⁶⁴http://www.citizensinformation.ie/en/education/pre_school_education_and_childcare/early_childhood_care_and_education_scheme.html

Det irske parlament "House of Oireachtas" har fået foretaget en evaluering af ordningen der blev igangsat i 2010. Den peger på væsentlige forbedringer i forhold til barnets kognitive, sociale og følelsesmæssige evner og øger dermed skoleparathed og så vurderes det at ordningen er med til at ned-sætte uligheden mellem børn fra ressourcerstærke og ressourcesvage famili-er. Undersøgelsen fra det irske parlament rejser dog også spørgsmålet om, hvorvidt daginstitutionerne er et for tidligt tidspunkt at starte formel under-visning⁶⁵.

I fattigdomsplanen i **Frankrig** annonceres det, at man vil udbygge dækning- en med vuggestuer for at sikre bedre mulighed for kvinders beskæftigelse. "École maternelle" er det der nærmest svarer til børnehaver i Danmark og den er gratis for forældrene. Den omfatter børn i alderen 2,5/3 til 6 år, hvor 6 år er skolealderen.

I **Norge** blev der i 2009 indført børnehaveret til alle, og der er endvidere blevet forsøgt med gratis "kjernetid" i visse områder, som skal forbedre børnene til skolestart, og som skal hjælpe indvandrerbørn med at lære norsk.

I **Sverige** er børnepasning en universel og skattebaseret kommunal service, som er åben og tilgængelig for alle uanset socioøkonomiske status og hus- holdningens sammensætning. Sverige har en relativ høj andel af enlige for- ældre og pga. universelle børnepasningsydelser er der mange enlige foræl- dre på arbejdsmarkedet.⁶⁶ Mens et internationalt komparativt studie viser, at Sveriges model med børnepasning og velbetalt forældreorlov hjælper til med at fremme mødres fortsatte deltagelse på arbejdsmarkedet og dermed også reducerer risikoen for fattigdom,⁶⁷ viser et studie i Sverige, at enlige mødre i gennemsnit tjener mindre, oftere arbejder deltid, er dårligere ud- dannet, har sværere ved at etablere sig på arbejdsmarkedet og oftere modta- ger socialhjælp.⁶⁸ Et billede vi også kender fra Danmark.

Et andet studie viser dog, at børn der bor med enlige forældre eller lever i familier der modtager socialhjælp, kun har en marginal større risiko for at være fattige. Ligeledes har børn af forældre, der er studerende, ramt af syg- dom, har et handicap eller modtager førtidspension, ikke større risiko for at leve i fattigdom.⁶⁹

⁶⁵<http://www.oireachtas.ie/parliament/media/housesoftheoireachtas/libraryresearch/spotlights/spot EarlyEd180412.pdf>

⁶⁶ (Angelin *et al.* 2013:12, 22).

⁶⁷ (Misra *et al.* 2012:123).

⁶⁸ (Angelin *et al.* 2013:12, 22).

⁶⁹ (Lindquist & Lindquist 2010:1441-1442).

5 Boligpolitikken

I alle 6 undersøgte lande er der initiativer, som sigter på at forbedre boligsituation med særligt fokus på den dårligst stillede del af befolkningen. Der er kun medtaget nye tiltag eller eksisterende ordninger, som afviger meget fra det danske system.

Initiativer kan opdeles i 5 typer. Den første type initiativer omfatter flere boliger. Den anden type er forbedring af de eksisterende boliger. Den tredje type initiativer sigter mod at skaffe bedre adgang til at få en bolig - for især fattige og andre dårligst stillede. Den fjerde type handler om tilskud til boligudgiften. Den femte omhandler indsatser i forhold til hjemløshed.

5.1 Flere boliger

I **Frankrig** har regeringen i sin Fattigdomsplan ⁷⁰ sat et mål om et nybyggeri af 500.000 boliger årligt - heraf 150.000 almennyttige boliger (HLM). For at fremskaffe flere udlejningsboliger er der i 2013 vedtaget en ny lov (Loi Duflot), som giver tilskud til opførelse af udlejningsboliger. Målsætningen om at øge boligbyggeriet til 500.000 boliger årligt heraf 150.000 almennyttige boliger skal ses i sammenhæng med en voldsom debat om manglen på boliger i Frankrig.

I indledningen til Fattigdomsplanen nævner regeringen, at den anerkendte organisation Fondation Abbé Pierre (FAP) har opgjort antallet personer som enten er hjemløse eller bor under dårlige boligforhold (personnes mal logées) til 3,6 mio. mennesker. I sin seneste rapport om den dårlige boligsituation i Frankrig ⁷¹ henviser organisationen til en rapport fra Kommissionen for bæredygtigt udvikling (Commisariat général au développement durable) ⁷² som - baseret alene på den demografiske udvikling og nedrivning - som skønner, at der er et behov på mellem 300.000 og 400.000 boliger årligt. Men hertil skal efter FAP's vurdering lægges et akkumuleret efterslæb på 900.000 boliger fra flere ti-år. På det grundlag er FAP nået frem til behovet på 500.000 boliger årligt og 150.000 almennyttige boliger. Regeringen har lagt denne vurdering til grundlag for fastsættelsen af sine mål for boligbyggeriet.

Før finanskrisen var det **irske** boligmarked kogende og antallet af nyopførte kvadratmeter hvert år skyhøjt. Byggesektoren er nu gået helt i stå, men selv før krisen var andelen af socialt boligbyggeri aldrig mere end 10 % af den

⁷⁰ www.gouv.fr/presse/plan-pluriannuelle-contre-la-pauvrete-et-pour-l-inclusion-sociale

⁷¹ www.fondation-abbe-pierre.fr/sites/default/files/content-files/files/18e-rapport-annuel.pdf

⁷² www.developpement-durable.gouv.fr

samlede nye boligmasse⁷³. Den høje andel af boligejere i Irland og den manglende lyst til at købe bolig i et ejendomskompleks, hvor nogle af de andre enheder muligvis også vil blive udlejet som sociale boliger, har øget graden af social segregation og nedsat udbuddet af sociale boliger, da deres eksistens har en afsmittende effekt på resten af ejendommens enheder i form af lavere vurderinger⁷⁴. Det stigende antal fattige i Irland og stigningen af antallet af hjemløse har øget fokus på nødvendigheden af nye sociale byggerier. Den nuværende krise i Irland har dog betydet, at det ikke er muligt.

”Social Housing Leasing Initiative”

For at modarbejde det lave udbud af socialt boligbyggeri har den irske regering igangsat en strategi ”Social Housing Leasing Initiative”⁷⁵, der sigter på at gøre det muligt for kommunale ejendomsselskaber at lease private ejendomme, og omdanne dem til sociale boliger. Initiativet tillader, at lokale myndigheder kan lease i en periode på mellem 10-20 år fra private boligejere, leasing af nybyggede boliger fra ejendomsselskaber, og tilladelse til, at de lokale myndigheder kan bruge ikke solgte boliger, der står til salg. Initiativet, der blev lanceret i 2009, kørte frem til 2012 og er ved at blive vurderet.

Initiativet har fået hård kritik for ikke at have været i stand til at forene kommunerne og ejendomsselskaber. Den private sektor var usikker i forhold til risikoen forbundet med den lange leasing periode i et volatilt boligmarked, og kommunerne fandt proceduren for besværlig og bureaukratisk. Målet i 2009 var at skaffe mellem 2000-4000 beboelsesenheder. Fra 2009-2011 blev 1546 usolgte boliger leaset af lokalregeringer - af disse var kun 932 fra den private sektor, resten var boliger ejet af staten⁷⁶. Kritikken fokuserer på, at initiativet er for begrænset til virkelig at påvirke boligmarkedet, men afskrives ikke som ubrugeligt⁷⁷

5.2 Forbedringer af eksisterende boliger

I stil med den danske byfornyelse kan kommuner i **Irland** søge om penge til at renovere nedslidte ejendomme ”**Remedial Works Scheme**”⁷⁸. Motivet er ikke kun renoveringer og bysanering, men har også det formål at ska-

⁷³ <http://www.thejournal.ie/readme/social-housing-ireland-high-demand-788183-Feb2013/>

⁷⁴ <http://www.thejournal.ie/readme/social-housing-donal-mcmanus-559706-Aug2012/>

⁷⁵ <https://www.housing.ie/our-services/housing-management-services/social-leasing.aspx>

⁷⁶ <http://www.irishleftreview.org/2012/01/23/nama-social-housing-leasing-initiative/>

⁷⁷ http://politico.ie/index.php?option=com_content&view=article&id=7679:more-of-the-same-on-social-housing&catid=190:society&Itemid=882

⁷⁸

<http://www.environ.ie/en/DevelopmentHousing/Housing/SocialHousingSupport/RemedialWorksScheme/>

be et inkluderende byrum, der kan underspille økonomiske forskelle ved at skabe et byrum, der er lighedsskabende⁷⁹.

Initiativet blev igangsat i 1985 og har været den mest ekstensive af de irske boligpolitikker - fra 1985 til 1999 blev 17 % af den irske boligmasse renoveret⁸⁰. Ordningen er ikke blevet kritiseret for andet end et manglende samarbejde med den private sektor, som der på det sidste er gjort mere for at rette op på.

I forbindelse med et **fransk** genopretningsprogram for boligmassen omfattende 500.000 boliger frem til 2017⁸¹ vil der fremover også blive lagt vægt at mindske energiforbruget. Fokus her er især at hjælpe de dårligst stillede ældre, der er ramt af usikkerhed omkring voksende energipriser.

Stigende energipriser på det globale marked, kombineret med højere boligudgifter og lavere indkomster, er i **Storbritannien** gået hårdt ud over de fattigste. Dette har forårsaget, at en stigende del af befolkningen ikke har haft råd til energi og opvarmning. Dette omtales i England som "Fuel Poverty", og vil her blive refereret til som energifattigdom.

Det skønnes, at 1 ud af 5 husholdninger lever i energifattigdom, hvor over 10 % af den samlede husstands indkomst bruges til at dække disse udgifter (Energy Bill Revolution 2013a). Samtidig er England det land, hvor den største andel af befolkningen har svært ved at betale deres energiregninger, kun overgået af Estland (Winch 2013) Dette afsnit redegør for de væsentligste tiltag på området.

5.2.1 Tilskud til energibesparende foranstaltninger

The New Energy Company Obligation (ECO) gældende fra januar 2013 for England, Skotland og Wales skal medføre et lavere forbrug af energi, ved at understøtte dem der lever i energifattigdom til at renovere deres bolig (Department of Energy and Climate Change (DECC), 2013a).⁸² Om man er kvalificeret til ECO afhænger af, hvor man geografisk bor, hvilken husstand man lever i, og om man modtager en form for socialhjælp (UK Government 2013a, Bingley 2013). ECO fungerer på den måde, at den forpligter energiselskaberne til at renovere boliger for de dårligst stillede, hvilket de kompenseres for gennem en særlig afgift på varmeregningen (DECC 2013a).

79

<http://www.environ.ie/en/DevelopmentHousing/Housing/SocialHousingSupport/RemedialWorksScheme/>

⁸⁰ Housing Contemporary Ireland: Policy, Society and Shelter redigeret af Michelle Norris, Declan Redmond, 2007, side 176

⁸¹ www.gouv.fr/presse/plan-pluriannuelle-contre-la-pauvrete-et-pour-l-inclusion-sociale

⁸² <https://www.gov.uk/government/policies/helping-households-to-cut-their-energy-bills/supporting-pages/energy-companies-obligation-eco>

Alle forbrugere betaler altså for energirenoveringen for de dårligst stillede gennem en højere regning.

ECO er et supplement til Green Deal, som er en anden ordning, der giver husholdninger muligheder for at energirenovere uden at skulle betale hele regningen på forskud. Således betaler en husholdning løbende for renoveringen gennem præmien på en lavere energiregning (UK government 2013b)⁸³, derved fungerer Green Deal som et lån.

ECO og Green Deal har betydet, at 270.000 boliger er blevet energirenoveret siden Januar 2013, hvilket dog ikke lever op til de målsætninger, der er sat op for energiselskaberne frem til 2015. Det påpeges af Ian Gough fra London School of Economics, at effekterne af ECO er diskutabile, og der er risiko for at energifattigdom alligevel vil stige, da tiltagene er utilstrækkelige og energipriserne fortsat stiger (Gough 2013).⁸⁴

Rådgivningsgruppen "Fuel Poverty Advisory Group" (FPAG)⁸⁵, en uafhængig kommission nedsat af regeringen, foreslår i relation til Green Deal og ECO at fremrykke den nuværende regel om at alle privatudlejede boliger skal leve op til en række minimumskrav om energieffektivitet i 2018, og det skal samtidig gøres ulovligt, at udleje boliger der ikke lever op til kravene.

ECO og Green Deal er begge tiltag, der skal forebygge energifattigdom. Der findes dog også en række ordninger, der finansielt støtter de dårligst stillede husholdninger, men dette er primært rettet imod pensionister (DECC 2013b).

Set i en dansk sammenhæng er de engelske erfaringer måske mindre relevante, da varmhjælpen til pensionister og reglerne i lov om aktiv socialpolitik om støtte til store boligudgifter inkl. energiudgifter i vidt omfang kompenserer for store energiudgifter.

⁸³ <https://www.gov.uk/government/policies/helping-households-to-cut-their-energy-bills>

⁸⁴ Gough, I 2013: "Carbon mitigation policies, distributional dilemmas and social policies", Journal of social policy, 42 (2). pp. 191-213

⁸⁵ <https://www.gov.uk/government/organisations/the-fuel-poverty-advisory-group>

5.3 Lettere adgang til en bolig

Retten til en bolig

I Frankrig har man med en lov fra 5. marts 2007 ”**Droit au logement opposable/DALO**”⁸⁶ givet husvilde og andre personer, som har en nærmere beskrevet utilfredsstillende boligsituation, en **ret** til en bolig. Kravene er, at den pågældende

- a. enten er uden bolig, truet af udsættelse af eksisterende bolig, indkvarteret midlertidigt eller bebor en sundhedsfarlig eller overbeboet lejlighed eller
- b. opfylder betingelserne for at få en almennyttig bolig, men ikke har fået anvist en sådan inden for en rimelig frist.

Disse personer kan, hvis der ikke anvises en bolig henvende sig til en mæglinginstitution. Hvis det ikke giver resultat, kan man henvende sig til en administrativ domstol. Her kan det offentlige blive idømt en tvangsbøde.

Denne bestemmelse afviger meget fra de danske regler i lov om social service § 80 efter hvilke kommunen alene har pligt til at anvise midlertidig husly til familier og enlige, der er husvilde, som selv skal betale huslejen.⁸⁷

Men i praksis er der i Frankrig problemer med at gøre denne ret gældende, fordi der er en stor mangel på boliger, jf. ovenfor. En undersøgelse fra 2012 viste, at kun 62 pct. af dem som fik et positivt svar på deres henvendelse om en bolig rent faktisk fik tilgodeset deres behov eller fik et tilbud, som de ikke benyttede. I første kvartal af 2012 er dette tal faldet yderligere til 50 pct. (se ”quel est le bilan du droit au logement au 30 juin 2012”⁸⁸). Langt det største del af problemet findes i Paris området, men i mindre omfang også i det sydøstlige Frankrig (PACA).

I Fattigdomsplanen annonceres det, at der vil blive taget fat på problemerne omkring sikring af retten til en bolig særligt i Paris-området.

I Norge havde Stoltenberg regeringen fokus på et sikkert boliggrundlag og et sundt og godt boligmiljø, da det er afgørende for inklusion i samfundet. Boligpolitikken fra 2007 og 2011 papirerne arbejder på, at flest muligt skal kunne eje deres egen bolig. I Norge ejer en stor del af befolkningen allerede deres egen bolig, i forhold til mange andre lande. De norske dagblade, databaser og ejendomsmæglere beretter om kraftigt stigende boligpriser i byerne, specielt i Oslo. Det er en ekstra udfordring for de svagest stillede adgang til at eje egen bolig.⁸⁹

⁸⁶ www.vie-publique.fr/actualite/faq-citoyens/droit-logement-opposable

⁸⁷ <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=158071>

⁸⁸ www.hclpd.gouv.fr/les_chiffres-du-dalo-au-30-juin-a45.html

⁸⁹ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10140608>

Ordningen med **startlån** bliver administreret af Husbanken, som tildeler kommunerne midler til lån, som de så igen tildeler den enkelte husholdning. Der kan både tildeles lån til køb og refinansiering af bolig. Lånets størrelse fastsættes individuel på baggrund af betalingsevne og anden gæld – Der gives kun lån til boliger, som er evalueret værende passende og rimelige for den enkeltes indtægt og behov. Startlånet er en betydelig hjælp til dem, som ikke kan låntage på det private marked, og som i øvrigt er i (speciel) fare for rentestigninger.

I **Norge** gives der tilskud som ekstra hjælp til etablering af boliger. Der var i 2011 bevilget 400 mio NKK til tilskudsordningen, som afhænger af boligbehov, boligens økonomi og andre muligheder for offentlig støtte. Husbanken giver også tilskud til udredning af byggerier, som dækker personer med særlige behov, f.eks. handicappede.

I **Sverige** indførte regeringen i 2008 en *erhvervsbeskyttelsesgaranti* (*förvärvsgaranti*), der er en statslig garanti, som omfatter rentebetalinger for første-gangsboligkøbere. Formålet med garantien er, at give støtte til husholdninger som har svært ved at få boliglån på trods af deres økonomiske formåen. Erhvervsbeskyttelsesgarantien garanterer långiveren rentebetalinger på op til 100.000 SEK i max 10 år. Garantier kan kun tegnes af långivere, som har en rammeaftale med *Statens Boligkreditnævn (BKN)*. (Statens Bostadskreditnämnd 2008)

De sidstnævnte initiativer i Sverige og Norge må dog anses for i almindelighed, at sigte på persongrupper som ikke ramt af fattigdom

I Frankrig har regeringen fremsat et lovforslag, hvori man forhøjer det eksisterende krav til minimumsandelens for andelen af almennyttige boliger i boligmassen i kommuner med mere end 3500 indbyggere, og hvor der mangel på boliger fra 20 til 25 pct.⁹⁰ De hidtil gældende regler kræver dog først, at 20 pct. målet skulle være opnået i 2020.⁹¹ Lovforslaget indebærer samtidig en 5-dobling af bøden til de kommuner, som ikke opfylder kravene.

Samtidigt vil regeringen nedsætte længden af fristen for, hvornår kommunerne kan rekvirere en ubeboet bolig og indsætte en lejer til 12 måneder. Jf Fattigdomsplanen⁹²

Huslejerregulering m.v.

⁹⁰ <http://www.assemblee-nationale.fr/14/ta/ta0016.asp>

⁹¹ <http://www.humanite.fr/societe/duflot-veut-faire-gagner-du-terrain-au-logement-social-503306>

⁹² www.gouv.fr/presse/plan-pluriannuelle-contre-la-pauvrete-et-pour-l-inclusion-sociale

I et lovforslag (project de loi "Pour l'accès au logement et un urbanisme rénové")⁹³ som p.t. behandles i det franske senat, foreslår regeringen regler, der begrænser huslejestigninger i områder med knaphed på boliger. Organisationen FAP jf. ovenfor foreslår, at huslejereguleringen sker på grundlag af forholdene på det lokale boligmarked og ikke ved nationalt fastsatte normer, med henblik på at mindske problemet med at huslejerestriktioner kan blive en bremse på nybyggeri.

Desuden indeholder lovforslaget en forenkling af reglerne om tildeling af almennyttige boliger og bedre information til de boligsøgende.

Garanti for betaling af huslejen.

For personer med beskedne indkomster og usikre fremtidige indkomster kan det være svært at få adgang især til den private udlejningssektor. Det er baggrunden for, at man i **Frankrig, Irland Sverige** har etableret forskellige former for garanti for betaling af huslejen

I **Frankrig** indeholder lovforslaget "Pour l'accès au logement et un urbanisme rénové"⁹⁴ som p.t. behandles i det franske senat jf. ovenfor bestemmelser, som sikrer udlejer mod huslejetab, hvis lejere ikke betaler huslejen. Sigtet er både at hjælpe lejere og udlejere. Lejernes mulighed for at leje en bolig forbedres, og der iværksættes hurtigt en opfølgning, hvis lejen ikke betales.

Som en måde at skaffe bolig til folk der ikke har råd til at betale et depositum i en lejebolig, tilbyder den **irske** regering at agere som garant gennem de lokale myndigheder. Under ordningen "Rental Accommodation Scheme"⁹⁵ betaler kommunen lejen til udlejer, og lejer betaler så til kommunen i stedet. På den måde bliver udbuddet af socialt byggeri øget, og det bliver muligt for et større antal mennesker at finde bolig. I modsætning til den irske boligstøtte kan beboerne under "Rental Accommodation Scheme" fortsætte i ordningen i en udslusningsfase efter at have fået fuldtidsarbejde. Ordningen sigter altså også på at fjerne en fattigdomsfælde.

Initiativet blev vurderet i 2009 af Departementet for Miljø, Arv og Lokalt Styre. Vurderingen roser overordnet initiativet. Rosen skyldes, at afkastet per investeret euro i forhold til at sikre folk en bolig er større end ved f.eks. boligstøtte, og initiativet har nedsat antallet af folk, der er afhængige af boligstøtte⁹⁶.

⁹³ www.senat.fr/dossier-legislatif/pjl12-851.htm

⁹⁴ <http://www.territoires.gouv.fr/alur-le-projet-de-loi-pour-l-acces-au-logement-et-un-urbanisme-renové>

⁹⁵ <http://www.environ.ie/en/DevelopmentHousing/Housing/SocialHousingSupport/RentalAccommodationScheme/>

⁹⁶ <http://www.environ.ie/en/Publications/DevelopmentandHousing/Housing/FileDownload.22160.en.pdf> side 87

I **Sverige** findes en *kommunal huslejegaranti* (*komunal hyresgaranti*) til personer, der er i stand til at betale husleje, men har svært ved at etablere sig på boligmarkedet. Det kan fx være personer med en projekt- eller prøveansættelse, men som har en løbende indkomst. Huslejegarantien bliver da en ekstra sikkerhed for udlejerens. Kommuner, som vælger at udstede huslejegarantier, kan få et statsligt bidrag på 5.000 SEK per garanti. Kommunen har ret til at kræve eventuelle udbetalte garantier tilbage.⁹⁷

Den statslige støtte fungerer som et økonomisk incitament til kommunerne til, at etablere sådanne ordninger som er frivillige for kommunerne. I perioden 2007-2013 blev der etableret i alt 994 garantier i alt 26 kommuner med et samlet beløb på 4,9 mio. kr.

5.4 Boligstøtte

Boligstøtten i **England** vil blive kanaliseret ud til de enkelte individer, og regler for at modtage boligstøtte vil blive simplificeret for at forhindre folk i at blive hjemløse. Den direkte udbetaling har skabt stor bekymring i forhold til, at der er sket en stor stigning i folk med gæld til udlejerne. Undersøgelser fra BBC viser, på baggrund af seks pilotprojekter, hvor man indførte direkte udbetalinger til den enkelte, at procentdelen af personer med udestående gæld steg fra 2% til 11% (Gentleman 2013).⁹⁸

Der vil også blive lagt mere ansvar ud i de lokale myndigheder, hvori de kan støtte de laveste indkomstgrupper ved at imødekomme deres regninger til kommunen. En ny "Bedroom Tax" vil betyde, at hvis man bor i almennyttige boliger og har gæsteværelser eller så meget plads, at børn kan få eget værelse vil boligstøtten blive nedsat.

Modsat **England** er boligstøtten i **Sverige og Norge** blevet forøget.

Boligstøtten i **Norge**⁹⁹ er indrettet således, at den primært kommer dem med den laveste indtægt relativt til boligudgifter til gode. Over 100.000 får boligstøtte i Norge. Boligstøtten i Norge blev i 2009 hævet markant, således at 122.800 husstande fik boligstøtte – 20,700 flere end før omlægningen i 2009. Den gennemsnitlige boligstøtte per modtager per måned var 2.142

⁹⁷ Boverket 2013 Regeringskansliet 2008:17) <http://www.boverket.se/Bidrag--Stod/Hyresgaranti/>

⁹⁸ Gentleman, Amelia 2013: "Universal Credit: The Essential Guide"
URL: <http://www.theguardian.com/society/2013/apr/26/universal-credit-the-essential-guide>

⁹⁹

<http://www.regjeringen.no/pages/16756780/PDFS/NOU201120110015000DDDPDFS.pdf>

NKK. Fordelingsmeldingen dokumenterer, at forøgelsen af boligstøtten har været med til at reducere fattigdom blandt boligejere, specielt fordi der er blevet åbnet op for personer, som er på delvis offentlig overførselsindkomst og delvis løn fra arbejdet, kan få støtte. Der har endvidere været fokus på at lette adgangen til boligstøtten.

Børnefamilier kan i **Sverige** – ligesom unge uden børn – også modtage **boligyldelse** (*bostadsbidrag*). Beløbets størrelse afhænger af indkomst, boligudgifter, beliggenhed og familiens størrelse. Der gives boligydelse til selve boligudgifterne samt et tilskud for hjemmeboende børn og eventuelle udeboende børn.¹⁰⁰

Boligtilskuddet til børnefamilier blev øget i 2012, samtidig med at grænsen for hvor høj huslejen skal være før der udbetales støtte, blev sænket. En halv million mennesker modtager boligtilskud. En stor gruppe er enlige forældre med børn, ud af hvilke 35% modtager boligtilskud. Herudover steg boligtilskuddet for unge mellem 18 og 29 år, da der kan modtages kompensation for en større del af huslejen. (Regeringskansliet 2013a:33)

En forhøjelse af boligydelsen gør dog ifølge organisationen *Enlige Forældre (Makalösa Föräldrar)*¹⁰¹ en meget lille forskel for enlige forældre. For det første er tiltaget fejlplaceret ift. at højne motivationen for at arbejde. For det andet er forhøjelsen alt for lille til at gøre en forskel. Tilbagebetalingskravet fraholder enlige forældre fra at tage arbejde eller på anden måde øge deres indkomst, der kunne sætte dem i risiko for tilbagebetaling. (Lövgren 2011)

Per 1. januar 2014 øges boligydelsen til børnefamilier for at styrke børnefamilier med lave indkomster (Regeringskansliet 2013b).

5.5 Indsatser mod hjemløshed

For at undgå at folk bliver fanget i gældsfælder, og at familier der har købt hus, men ikke længere er i stand til at betale deres afdrag, får sat deres hus på tvangsauktion, tilbyder den **irske** regering ”National Mortgage-to-rent-scheme”¹⁰². Initiativet tilbyder familier at gå fra at være ejere af deres bolig og betale afdrag, til at blive lejere, dog stadig i den samme bolig. For at være berettiget til ordningen må man ikke have en formue på over 20.000 €, og den bolig - der ændres fra ejer- til lejebolig - må ikke være mere værd end 220.000 € i Dublin og 180.000 € i resten af landet. Endvidere skal borgeren leve op til kravene til en social bolig. I forbindelse med skiftet for-

¹⁰⁰ Nordisk Socialforsikringsportal (2013): *Familieydelse*, Nordisk Råd, webside: <http://www.nordsoc.org/sv/Sverige/Familjeformaner/>

¹⁰¹ <http://www.makalosa.org>

¹⁰² http://www.citizensinformation.ie/en/housing/owning_a_home/mortgage_arrears/mortgage_to_rent_scheme.html

pligter ejeren af boligen sig til at modtage finansielle råd. Disse råd bliver betalt af udlåneren (i de fleste tilfælde et pengeinstitut). Efter skiftet overtager udlåner ejendommen og sælger den med det samme til et godkendt boligelskab, som forpligter sig til, at lade lejeren blive boende til en favorabel husleje¹⁰³.

Initiativet, der blev søsat i 2012, fik ved udmeldelsen meget positive tilbagemeldinger. Forhåbningerne var høje i forhold til at afhjælpe det store problem med folk der blev sat på tvangsauktioner¹⁰⁴. Den irske regering vurderede i marts 2013, at på trods af at antallet af folk der har benyttet sig af tilbuddet er begrænset, så vil det tage fart i 2013¹⁰⁵. Den irske organisation Cluíd, der søger at skabe et mere inkluderende boligmarked, har i juni 2013 vurderet initiativet. Organisationen peger på den frustrerende langsomme implementering, derudover peger de på, at tilbuddet kun er muligt at benytte sig af for en del af de irere, der har husleje problemer¹⁰⁶.

I **Norge** har man øget finansieringen til at forbedre planlægningen og kvaliteten af midlertidige boligtilbud for at afskaffe hjemløshed. Separat plan fra 2005-2007 beskriver:

- Begæringer om opsigelser skal reduceres med 50 % og opsigelser med 30 %
- Ingen skal tilbringe tid i midlertidige løsninger efter udskrivning fra fængsel
- Ingen skal tilbringe tid i midlertidige løsninger efter udskrivning fra institution
- Ingen skal tilbydes døgnovernatning uden muligheden for kvalitetstid
- Ingen skal tilbringe mere end tre måneder i midlertidige boligtilbud.

I Fattigdomsplanen jf. ovenfor tilkendegiver den **franske** regering, at den vil sikre ekstra 5000 herbergspladser, for at gøre en ende på systemet med ekstra pladser når vinteren begynder "la gestion au thermomètre" dvs oprettelse af ekstraordinære pladser i takt med at vinteren sætter ind for så at sende folk tilbage på gaden efter vinterens afslutning. Af disse pladser vil 1500 blive sikret til voldsramte kvinder. Det tilkendegives samtidig, at man vil forbedre pladserne, så det kan garanteres, at de sikrer menneskelig værdighed.

Desuden skal der sikres 7000 ekstra pladser i form af overgangsboliger med støtte som alternativ til herberger med henblik på at sikre indslusning på boligmarkedet. Fattigdomsplanen indeholder desuden særlige initiativer i

¹⁰³ http://www.keepingyourhome.ie/mortgage_to_rent_scheme.html.en

¹⁰⁴ <http://www.thejournal.ie/mortgage-to-rent-scheme-nationally-3500-families-jan-osullivan-502695-Jun2012/>

¹⁰⁵ <http://finance.gov.ie/viewdoc.asp?DocID=7616>

¹⁰⁶ <http://www.icsh.ie/sites/default/files/attach/members-news/655/mtrfinal.pdf> side 36

forhold til personer som bor i skurbyer, campingbyer og lign samt omrejsende folk som romaer

6 Sundhed og sociale forhold

6.1 Familiepolitik

I en række lande er en central del af fattigdomsbekæmpelsen udformet som en aflastning af familier - ikke mindst for at lette konsekvenserne for børn der vokser op i fattige familier. For at styrke familien er der lagt vægt på at støtte familier økonomisk og gennem tiltag sikre en forbedring af deres ressourcer. Der er et stort fokus på, at modvirke de sammenhænge der er mellem fattigdom på den ene side og sociale problemer, sygdom (fysisk og psykisk), fejlernæring og social eksklusion på den anden side. Der er endvidere fokus på aflastende tilskud.

I marts 2012 fremlagde den **britiske regering** en plan for at bekæmpe fattigdom og få samfundet til at fungere bedre gennem deres "*Transforming lives*" strategi.¹⁰⁷ Strategien omhandler en stor del af samfundets mest udsatte grupper, som har baggrund i familier i opløsning - tit præget af vold og afsavn. Derfor er et af hovedpunkterne i strategien en styrkelse af familien.

For at styrke familien har regeringen valgt at støtte familier ved at forhøje skattefradraget for par, samt fjerne incitamenterne til at bo hver for sig. Man har afsat £30 mio. over de næste fire år til parterapi, og £20 mio. over de næste tre år der skal sikre, at separationer i parforhold sker i god orden af hensyn til børnenes velbefindende. Udover disse tiltag er der en række initiativer, som er henvendt til børnefamilier (se afsnit om børnefamilier). En anden strategi som regeringen arbejder på, er at øge mulighederne for fleksible arbejdstider, og derved gøre det til en rettighed, at arbejde fleksible timer og således gøre det nemmere at passe arbejde og familie¹⁰⁸.

Den **irske tilgang** til afhjælpning og compensation af fattigdom er blandt andet tilskud til direkte ydelser tildelt ud fra en bedømmelse af rådighedsbeløb. Grænsen er fastsat forskelligt fra ydelse til ydelse og regnes ud fra en helhedsbetragtning ud fra værdi af ejendomme, pensioner, indtjening og partnerens indkomst¹⁰⁹.

Et af de tilskud, der kan søges om, er en "Fuel Allowance"¹¹⁰, et brændselstilskud på 20 € om ugen. Brændselstilskuddet gives automatisk, hvis den søges af en borger på overførselsindkomst, som har en opsparing på mindre end 58.000 € eller omregnet ud fra rådighedsbeløvsreglerne lidt over 100 € ugentligt.

¹⁰⁷ (DWP 2012).

¹⁰⁸ (NRP 2013)

¹⁰⁹ <http://www.welfare.ie/en/Pages/Means-Assessment.aspx>

¹¹⁰ http://www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/social_welfare_payments/extra_social_welfare_benefits/fuel_allowance.html

For at modarbejde den negative sammenhæng mellem fattigdom og psykisk sygdom har den irske regering etableret ”Adult Community Mental Health Teams”¹¹¹ der på lokalt plan skal lave opsøgende arbejde for at opspore mennesker med psykisk sygdom tidligere.

Som led i et helhedsfokus på familien er der igennem DEIS (Delivering Equality of Education in Schools) blevet igangsat et initiativ, der skal afhjælpe voksenanalfabetisme. Initiativet indbefatter et helhedsfokus på familiens læse- og skrivefærdigheder ¹¹².

6.2 Forsørgelse

Forhøjelse af kontanthjælpssatser.

I den franske fattigdomsplan erkender regeringen, at satserne for RSA (revenu de solidarité active), som nærmest svarer til dansk kontanthjælp, er sakket agterud i forhold til mindstelønnen SMIC og endnu mere i forhold til medianindkomsten. I perioden 1990 til 2011 er størrelsen af RSA i forhold til SMIC faldet fra 49 pct. til 43 pct. RSA er i perioden siden 1996 steget realt med 3 pct. mens medianen er vokset med 12 pct.

For at sikre at RSA i løbet af en 10 års-periode genetableres på sit oprindelige niveau - på 50 pct. af SMIC - gennemføres der en gradvis forhøjelse af RSA. Første regulering skete pr. 1. september 2013, hvor ydelsen blev forhøjet med 2 pct. ud over inflationen. I 2017 sigtes der på en samlet forhøjelse, der ligger 10 pct. ud over inflationen.

Ydelsen gælder kun for personer over 25 år. I en dansk sammenhæng er det interessant at se forskellen på denne tilgang og så den danske 2020 plan, hvori der planlægges et fald i overførselsindkomsterne i forhold til lønningerne gennem en regulering som begrænses til en regulering svarende til inflationen.

Satserne for RSA er følgende i euro pr. måned: (2012)

Antal børn:	Enlig	Par
Ingen 1 barn	492	739
1 barn	739	887
2 børn	887	1035

Kilde:<http://www.social-sante.gouv.fr/espaces,770/handicap-exclusion,775/dossiers,806/le-rsa,2302/le-revenu-de-solidarite-active,2279/calculer-le-rsa,2356/calcul-du-rsa-si-vous-avez-des,14885.html>

¹¹¹ <http://www.hse.ie/eng/services/Publications/services/Mentalhealth/VFCguidance.html>

¹¹² <http://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Services/Further-Education-and-Training/Adult-Literacy/DEIS-Family-Literacy-Guidelines-2010.pdf>

En gruppe NGO'er har kritiseret RSA-systemet. Det drejer sig om følgende organisationer FNARS, EMMAÜS, UNIOPSS og CORACE.¹¹³

I et brev til den franske præsident d. 20. september 2013 retter de en voldsom kritik mod det forhold, at 68 pct. af de fattige arbejdere som er berettiget til ydelsen, ikke har ansøgt om ydelsen, og derfor ikke har fået del i ydelsen. Det anføres, at det svarer til, at i alt mere end 1 milliard EURO ikke bliver udbetalt. De kritiserer samtidig, at skalaen for den sideløbende præmie for beskæftigelse har været fastfrosset gennem flere år. De tilslutter sig fuldt og helt forslaget fra arbejdsgruppen nedsat i forbindelse med udarbejdelsen af forslaget til fattigdomsplanen, om at slå beskæftigelsespræmien sammen med RSA'en og forslaget om at aftrapningen (for en enlig) først skal afsluttes ved en indkomst på 1,2 gange SMIC (mindstelønnen).

Organisationerne foreslår, at arbejdssøgende og uddannelsessøgende personer mellem 18 og 25 år også får adgang til ydelser på niveau med de sociale minimumsydelser.

Regeringen har i januar 2013 udsendt et cirkulære, hvori der gives særlig adgang til "école maternelle" (børnehaver) for børn yngre end 3 år i miljøer præget af arbejdsløshed og fattigdom. Desuden skal der tages sociale hensyn ved anvisning af pladser i vuggestuer (crèche)

UNICEF(www.unicef.fr), Frankrig har udsendt en pressemeddelelse i forbindelse med fattigdomskonferencen afholdt i december 2012. Heri foreslår organisationen, at man undersøger om der kan etableres en form for kompensation for fattigdom for børn. Det skal ikke være en ny ydelse, men en vifte af mulige indsatser der kan begrænse konsekvenserne af fattigdom for børn og voksne. Organisationen støtter sit forslag på de gode erfaringer, der er udviklet i netværket af "Ville d'amies des enfants", byer venner med børn, som foregår i samarbejde med UNICEF i 220 kommuner¹¹⁴.

Rignormen

I Sverige udregnes Socialhjælpen på basis af *rignormen*, som fastsættes årligt af regeringen. Den gælder som minimumsniveau for almene leveomkostninger og dækker mad, tøj og sko, fritid og leg, hygiejne, børne- og ungdomsforsikring, forbrugsvarer, avis, telefon og tv-afgift. Herudover kan også medregnes husleje og transport.¹¹⁵. Størrelsen af Rignormen afhænger af, hvor mange der bor i husholdningen, eventuelle børns alder, om børnene spiser frokost hjemme og om voksne bor alene eller sammen med andre.

¹¹³(www.fnars.org/espace-direct/4574-reforme-rsa-activite-et-prime-pour-l-emploi-le-gouvernement-doit-se-donner-les-moyens-de-lutte-contre-le-non-recours)

¹¹⁴ www.unicef.fr/contenu/actualite-humanitaire-unicef

¹¹⁵ (NOSOSKO 2012:177-178)

Rignormen for 2014 er for enligt boende voksne 2.950 SEK og samboende par 5.320 SEK. Herudover er der tillæg for børn afhængig af alder, fx 1.980 SEK for 1-2 årige. (Socialstyrelsen 2013). Rignormen beskrives af de fleste som utilstrækkelig, derfor kan man bevillige 'over normen' til tandlæge, briller, medicin, o.l.¹¹⁶.

Ifølge et kvantitativt studie fra 2008 om afsavnsfattigdom argumenteres der for et mere nøjagtigt mål til at måle fattigdom fx rignormen end det relative mål på 60 % af medianindkomsten. Da afsavnsfattigdom i langt højere grad er relateret til velfærdsproblemer som fx økonomisk usikkerhed, arbejdsløshed, sundhedsproblemer, og ensomhed giver det god mening at benytte rignormen til at fastsætte socialhjælpen ud fra¹¹⁷.

Udover rignormen tages der i beregningen af socialhjælpen hensyn til modtagerens øvrige indtægter i form af børnetilskud, børnebidrag, boligydelse, m.v. Der findes ingen øvre grænse for socialhjælpens størrelse, men der er mulighed for at give den med tilbagebetalingspligt, fx hvis en person forventer en arbejdsindkomst og dermed har mulighed for at betale tilbage¹¹⁸.

Den svenske Regering har foreslået ændringer i Loven om Sociale Ydelser (*Socialtjänstlagen*) med det formål at styrke mulighederne, for at personer med økonomisk bistand, kan forsørge sig selv gennem arbejde, samt at øge Socialtjenestens muligheder for at stimulere, opmuntre og støtte kontanthjælpsmodtagere til egen forsørgelse. Blandt andet foreslås en *ændring i beregningsgrundlaget* for socialhjælpen, så kun 75% af arbejdsindkomsten regnes ind ved bedømmelsen af retten til socialhjælp. Regeringen foreslår også, at det skal være nemmere for kommunerne at sende personer over 25 år i praktik eller anden *kompetenceudviklende aktivitet*, hvis de ikke har kunnet tilbydes nogen anden passende arbejdsmarkedspolitisk handling. Herudover foreslår regeringen, at grænsen for hvornår skolesøgende *hjemmeboende børns indkomst* tages i betragtning i vurderingen af berettigelse til socialhjælp øges fra 22.250 SEK til 44.500 SEK¹¹⁹.

Den svenske regerings fokus på beskæftigelsespolitiske forslag som svar på social eksklusion er blevet problematiseret. Eksempelvis viser et studie fra 2013, at modtagere af sociale ydelser ofte har underliggende problemer som *psykiske problemer*, som ikke bliver tilstrækkeligt adresseret i velfærdssystemet. Der er behov for mere langsigtet, personligt og omfattende støtte både for at styrke det enkelte individs velbefindende og selvtillid, som for at anviser muligheder for uddannelse og beskæftigelse. (Marttila *et al.* 2013:1).

¹¹⁶ Angelin & Salonen 2012:3)

¹¹⁷ (Halleröd & Larsson, 2008: 15-21)

¹¹⁸ (NOSOSKO 2012:177-178)

¹¹⁹ (Regeringskansliet 2013a:32)

6.3 Familie- og sundhed

Den **Norske** sundhedspolitik er interessant specielt i forhold til de mest udsatte personer, hvorfor den her er medtaget sammen med andre tiltag på området for de svagest stillede. En mere specificeret tilgang til sundhedsområdet kan findes i ”Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller” fra 2007.

De største tiltag på dette område som nævnes i Fattigdomspapiret 2007 og Fordelingsmeldingen 2011 er:

- Reducere socialt betingede sundhedsforskelle: Der skal forskes mere i socialt betinget sundhedsforskelle.
- En nemmere tilgang til sundhedsydelser: egenbetaling af fx. fysioterapi skal mindskes for lavest lønnede og det skal sikres, at personer og familier med lave indkomster også har adgang til sundhedstilbud.
- Tiltag for at hjælpe misbrugere: Behandlingskapacitet og sundhedstilbud får øget finansiering. Der er endvidere mere fokus på forebyggelse, behandling og rehabilitering. Specifikke tilbud som fx. øget bistand til tandpleje, da brugere af rusmiddel har dårligere tandhygiejne end resten af befolkningen.
- Tiltag for at hjælpe personer med psykiske lidelser:
- Styrkelse af det nederste økonomiske sikkerhedsnet (200 mio): Flere penge til socialhjælp, og opfølgning på den økonomiske situation for udsatte personer forbedres i øget samspil med NAV-kontorerne og kommunerne.

Med virkning fra 2013 er der i **Frankrig** gennemført en forhøjelse af grænsen svarende til fattigdomsgrænsen på 964 euro for, hvornår man er berettiget til at få den udvidede sygesikring ”Couverture maladie universelle complémentaire” kaldet CMU-C. Personer, der er dækket heraf, får alle sundhedsydelser gratis, herunder også dækning af tandlægeudgifter.¹²⁰ Desuden fjernes den i 2011 indførte egenbetaling på op 30 euro for illegale indvandrere, som får statslig lægehjælp.

¹²⁰ www.gouv.fr/presse/plan-pluriannuelle-contre-la-pauvrete-et-pour-l-inclusion-sociale side 34.

6.4 Gæld

Gæld er en del af fattigdomsproblematikken og der er i nogle lande gælds-sanering og gældsrådgivning.

6.4.1 Debt relief order - England

I **England** her man Debt relief order. Der er tale om gældsunderstøttelse, som er en form for ydelse tiltænkt den hårdest ramte del af samfundet, hvori man kan få sin gæld eftergivet, hvis man opfylder følgende krav:

- Ikke besidder værdier eller har en opsparing på mere end £300
- Ikke ejer en bil, der har en højere værdi end £1000
- Har en gæld på max £15.000
- Har lav indkomst og har £50 eller mindre om måneden til rådighed efter husstands udgifterne er betalt.

Følgende typer af gæld falder under den kategori der kan eftergives; husleje, kommuneskat, for høje bistandsydelse (med mindre der er tale of be-drageri) og forskellige former for forbrugslån ¹²¹.

En artikel fra The Guardian beskriver, at hver fjerde som får gæld eftergivet er mellem 25 - 34 år, og der er bekymring omkring en tendens blandt unge, som i en tidlig alder bliver insolvente. Derfor er der fokus på, at en stigende andel af unge optager store studielån, som de har svært ved at få afviklet. ¹²²

6.4.2 Tilbud om økonomi- og gældsrådgivning - Norge

I **Norge** er der lagt vægt på en generel forbedring omkring det kommunale arbejde i at opkvalificere viden om privatøkonomi og gældsrådgivning. Det er en udpræget præventiv løsning, og det er et krav at NAV-kontorene tilbyder disse råd.

Den norske Gældsordningslov fra 1993 tillader, at personer med alvorlige gældsproblemer får fjernet deres gæld, såfremt de ikke har været i stand til at betale den tilbage efter 5 år. Alle har ret til at søge gældsordningen – der tages individuel hensyn i betragtning ved eventuel godkendelse.

Nye studier viser, at unge i større grad kommer i gældsproblemer på grund af stofmisbrug, kriminalitet, sundhedsproblemer, og at modtagere af gældsordningen ikke forhindrer modtagere i at stifte gæld efter endt ordning, hvilket stiller spørgsmålet, om hvem gældsordningen skal gives til ¹²³. I Fordelingsmeldingen 2011 nævnes der tiltag, der skal sikre nemmere adgang til gældssanering for de svageste grupper i samfundet.

¹²¹ (Adviceguide 2013)

¹²² (Osborne 2011)

¹²³ (SIFO, I fordelingsmeldingen 2011)

Det foreslås at der gives mere økonomisk støtte til at hjælpe udsatte i juridiske sammenhænge, hvor det antages, at de har svagere forudsætninger end andre dele af befolkningen.

6.5 Andre strategier

Nedenstående vil kort fremhæve to strategier, som måske ikke kan overføres til danske forhold, men som har fået opmærksomhed som initiativer til bekæmpelse af fattigdom.

6.5.1 Living wage - England

Living wage (LW) er en ordning i **England**, der skal sikre en løn, som man kan leve for. Virksomheder kan tilmelde sig på frivillig basis, og forpligter sig således til minimum at betale ”the living wage”. Den justeres årligt af Centre for Research in Social Policy ved Loughborough University. I 2013 var den generelle LW £ 7,65i timen og £8,8 i London. Mindstelønnen i Storbritannien er til sammenligning er £6,31. Der er 359 akkrediterede virksomheder og organisationer i ordningen, som blev startet i 2001 af en London baseret borgergruppe, London Citizens, med en kampagne rettet mod virksomheder for at skabe rimelige lønninger.¹²⁴

I dag drives initiativet i hele Storbritannien igennem The Living Wage Foundation, der blev oprettet af en række virksomheder, NGO’er og universiteter, herunder KPMG, Joseph Roundtree Foundation og Queen University of London (Jensen and Wills 2013). LW forudsætter at modtagere af LW også har adgang til en række sociale ydelser, som boligstøtte og børnepenge, ellers havde den nødvendige ”leveløn” været betydeligt højere. Geografisk er over halvdelen af akkrediterede virksomheder (51%) placeret i London, og resten er spredt ud over landet, primært fordi kampagnen har haft fokus på London, og fordi flest virksomheder med interesse for kampagnen har hovedsæde i London. 19,5% af de akkrediterede er velgørenhedsorganisationer, resten af organisationerne er både offentlige og private virksomheder i en række meget forskellige brancher.

Omfanget og effekterne af LW er ikke kortlagt, men en undersøgelse af 228 af de 359 akkrediterede, foretaget af Queens Mary University of London viser, at for de 228 organisationer bliver 14.568 ansatte betalt the LW (Jensen and Wills 2013). Det skønnes i den forbindelse, at omkring £31 millioner ekstra udbetales om året som følge af LW. Der er begrænset undersøgelser om effekten af LW, men generelt er de foreløbige resultater positive, som fx. bedre motiverede og mere effektive arbejdstagere og godt omdømme for virksomheder¹²⁵. Der er umiddelbart ikke megen kritisk omtale af LW på nuværende tidspunkt.

¹²⁴ (The Living Wage Foundation 2013)

¹²⁵ (Wills and Linneker 2012)

6.5.2 Initiativer rettet mod særlige grupper - Irland

Den overordnede irske plan for bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion er opdelt i flere mindre grupper med specifikke planer for hver enkelt gruppe: f.eks. ældre, misbrugere og ”travellers”. Der er i gennemgangen af initiativer rettet mod særlige grupper valgt strategier der virker særligt interessante.

Misbrugere

I den nationale plan er unge misbrugere nævnt, som en særlig risikogruppe i forhold til at ende i fattigdom. For at bekæmpe misbruget, er der i den nationale plan inkluderet en garanti om, at alle unge misbrugere kommer i afvænning en måned efter, at misbruget er opdaget.

Travellers

EAPN fremhæver manglen på lige muligheder for at få adgang til støtte fra regeringen for grupper som f.eks. de irske ”travellers”, der lever på kanten af samfundet¹²⁶. Det vurderes, at hovedårsagen til overrepræsentation af fattige blandt f.eks. ”travellers” i forhold til resten af samfundet skyldes en stigmatisering af gruppen. Et problem EAPN mener, skal løses gennem en sikring af lige rettigheder og en mere fleksibel tilgang til offentlige ydelser.

Indvandrere

En af de grupper, der er mest overrepræsenteret i fattigdomsstatistikkerne i Irland er børn af immigranter fra ikke vestlige lande¹²⁷. For at styrke mulighederne for børn, der ikke taler engelsk/gælisk, er indsatsen i forhold til sprogstøtte til børn af ikke-irsk herkomst styrket i form af forøget modersmålsundervisning og engelskundervisning¹²⁸.

Hjemløse

I forhold til hjemløse opererer den irske regering med to grupper: hjemløse børn og hjemløse voksne. Børnehjemløshed bliver adresseret i den nationale handlingsplan mod fattigdom og voksenhjemløshed bliver adresseret i handlingsplanen ”The Way Home”¹²⁹.

Et af forslagene i forhold til at bekæmpe hjemløshed blandt voksne i Irland er at sikre, at finansiering til bekæmpelse af hjemløshed øremærkes¹³⁰.

¹²⁶ <http://www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2011/05/Submission-to-Jobs-Initiative-EAPN-Ireland-Europe-2020-Working-Group-pdf1.pdf>

¹²⁷ http://www.combatpoverty.ie/publications/workingpapers/2011-03_WP_AnAssessmentOfIrelandsApproachToCombatingPovertyAndSocialExclusionAmongChildrenFromEuropeanAndLocalPerspectives.pdf side 21

¹²⁸ <http://www.socialinclusion.ie/documents/NAPinclusionReportPDF.pdf> side 35

¹²⁹

<http://www.environ.ie/en/Publications/DevelopmentandHousing/Housing/FileDownload,18192,en.pdf>

¹³⁰ http://www.welfare.ie/en/downloads/2008_The%20Way%20Home.pdf

6.6 Ideer fra NGO'er og tænketanke

EAPN Irland foreslog i marts 2013 seks initiativer, de mener, vil reducere ulighed og fattigdom i Irland¹³¹:

- Sikre at alle fremtidige love ikke trækker i den forkerte retning i forhold til ulighed og fattigdom.
- Fastholde og hvor muligt øge velfærdsydelserne til et niveau, der løfter folk ud af fattigdom.
- Prioritere universelle ydelser
- Fjerne fattigdomsfælder i form af fx. skærpe kravene til, hvornår man er berettiget til støtte (trappe vurdering).
- Styrkelse af lokalsamfund for at sikre en lokal forankring af fattigdomsbekæmpende initiativer.
- Højere grad af progressiv beskatning og lukning af smuthuller

Den Irske fattigdomsstrategi har fra Oxfam¹³² fået ros for den irske måde at opgøre fattigdom, som en kombination mellem økonomiske mål og en af-savns-tilgang (Townsend tilgangen) samt for koordineringen af fattigdomsbekæmpelsen på tværs af ministerier.

Fattigdomsstrategien har dog også fået kritik fra NGO'en Eurochild¹³³ for ikke i tilstrækkelig grad at tage hensyn til børnefattigdom, og for ikke at have implementeret de dele af strategien, der retter sig mod børn. Fra Europa Parlamentets¹³⁴ side er den irske fattigdomsbekæmpelse blevet kritiseret for ikke at tage højde for den manglende viden blandt de støtteberettigede om deres muligheder for at søge støtte, og for at informationen om disse støttemuligheder ikke er tilgængelig. Kritikken peger på, at den manglende tilgængelighed har betydet, at de forskellige fattigdoms bekæmpende initiativer har vist sig mindre effektive.

¹³¹ <http://www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2013/03/EAPN-Ireland-submission-to-the-Oireachtas-Joint-Committee-on-Social-Protection-and-Education-on-Equality-and-Social-Inclusion.pdf> side 5

¹³² http://www.oxfam.org.hk/content/98/content_13263en.pdf side 3

¹³³ http://www.eurochild.org/fileadmin/ThematicPriorities/Crisis/Eurochild%20updates/Eurochild_NRP_2013_analysis.pdf side 9 og 10

¹³⁴ http://www.iza.org/en/webcontent/publications/reports/report_pdfs/iza_report_52.pdf

7 Fattigdomspolitikker i EU

Lige siden starten af De europæiske fællesskaber i slutningen af 1950'erne har der været et generelt fokus på at forbedre leve- og arbejdsbetingelserne for befolkningen. Igennem tiden er denne overordnede målsætning iværksat igennem en række såkaldte fattigdomsprogrammer, henstillinger og meddelelser. Der kan kun besluttes ved enstemmighed, og de foretrukne instrumenter er blød jura, ikke mindst den såkaldte åbne koordinationsmetode, hvor Det europæiske Råd beslutter en række målsætninger, men hvor Medlemsstaterne er frit stillet, med hensyn til hvilke instrumenter de vælger for at opnå målene. (Abrahamson 2011.)

I marts 2010 præsenterede Kommissionen sin strategi for at bringe Europa styrket ud af krisen. Europa 2020-strategien indeholder en vision for Europas sociale markedsøkonomi frem til 2020, og er baseret på tre sammenhængende og gensidigt forstærkende prioriteter: intelligent vækst, der fører til udvikling af en videns- og innovationsbaseret økonomi; bæredygtig vækst, der fremmer en kulstoffattig, ressourceeffektiv og konkurrencedygtig økonomi; og inklusiv vækst, der afstedkommer en økonomi med høj beskæftigelse og social og geografisk samhørighed.

Indsatsen for at nå disse målsætninger vil blive vurderet på grundlag af fem repræsentative og overordnede EU-mål, som medlemsstaterne anmodes om at omsætte til nationale mål i overensstemmelse med de forskellige udgangspunkter:

- 75 % af befolkningen mellem 20-64 år skal være i beskæftigelse
- 3% af EU's BNP skal investeres i F&U
- "20/20/20"-klima-/energimålene skal være opfyldt
- andelen af unge, der forlader skolen tidligt, bør være under 10 %, og mindst 40 % af den unge generation skal have en videregående uddannelse
- gruppen af borgere, der er i fare for at blive ramt af fattigdom, skal reduceres med 20 millioner mennesker.

Europa 2020-strategien består af en række flagskibsinitiativer, som skal drive udviklingen frem mod disse mål. Gennemførelsen af disse initiativer er en fælles prioritet og kræver, at der gøres en indsats på alle niveauer: EU-organisationer, medlemsstater og lokale og regionale myndigheder.

Blandt syv initiativer er der et specielt angående fattigdom: Europæisk platform mod fattigdom – sikring af den økonomiske, sociale og geografiske samhørighed ved at hjælpe de fattige og socialt udstødte og gøre det muligt for dem at spille en aktiv rolle i samfundet. Denne platform er nærmere beskrevet i en meddelelse fra Kommissionen (2010), hvori der først redegøres for situationen med 80 millioner under fattigdomsgrænsen, hvilket svarer til

17 procent af EU's befolkning. De mest udsatte anses for at være unge, immigranter og lavt uddannede; og det siges sammenfattende, at ”dette er uacceptabelt i det 21. århundredes Europa.” Derfor er der i Meddelelsen angivet en række områder, der kan indgå i bekæmpelsen af fattigdom:

7.1 Konkrete foranstaltninger

Adgang til beskæftigelse

For de mennesker, som er i stand til at arbejde, er beskæftigelse den sikreste måde at komme ud af fattigdom på. Dagsordenen for nye kvalifikationer og job skal bane vejen for at bringe flere i beskæftigelse med fokus på bedre fungerende og mindre opdelt arbejdsmarkeder, en bedre kvalificeret arbejdsstyrke, bedre arbejds kvalitet og arbejds vilkår samt fremme af både jobskabelsen og efterspørgslen efter arbejdskraft. Alle fire aspekter har betydning for fattigdomsbekæmpelsen. Aktiv integration af de mennesker, der befinder sig længst væk fra arbejdsmarkedet, har ligget højt på EU's og medlemsstaternes dagsorden.

Social beskyttelse og adgang til grundlæggende ydelser

Pensionssystemernes tilstrækkelighed og bæredygtighed på lang sigt har afgørende betydning, når det gælder forebyggelse og afhjælpning af fattigdom blandt ældre. Stadig større uligheder på sundhedsområdet i medlemsstaterne fremhæver den tætte forbindelse mellem ulighederne på sundhedsområdet og fattigdom. Dette er en udfordring for folkesundhedspolitikken og sundhedssystemerne, hvor den øgede efterspørgsel kombineret med et hårdt presset budget har gjort det yderst påkrævet at effektivisere sundhedssystemerne. Den politiske udfordring består, igen i en situation med pres på budgettet, i at sikre adgangen til effektiv og billig pleje af høj kvalitet

Uddannelses- og ungdomspolitikker

Førskoleundervisning er formodentlig den mest afgørende faktor, når det gælder om at bryde den onde cirkel af fattigdom, der nedarves fra en generation til den næste, og det er disse investeringer, der giver det største afkast for samfundet.

Migration samt integration af migranter

At løse integrationsudfordringen er imidlertid afgørende for den sociale samhørighed i EU og er tæt relateret til de europæiske velfærdssystemers fremtid. Opfyldelsen af Europa 2020-målsætningen om økonomisk og social samhørighed vil i høj grad afhænge af EU's og medlemsstaternes evne til at få sociale anliggender og migrationsspørgsmål til at passe sammen.

Social inklusion og bekæmpelse af forskelsbehandling

Politikkerne for social inklusion skal indgå i samspil med effektive politikker til bekæmpelse af forskelsbehandling, da årsagerne til fattigdom og modgang for mange grupper og enkeltpersoner ofte skyldes begrænsninger i de muligheder og rettigheder, som andre grupper har adgang til.

Indsatsen mod de specifikke former for forskelsbehandling og udstødelse, som *handicappede* udsættes for, indebærer ligeledes aktiviteter på tværs af forskellige politikområder. På næsten alle områder er personer med mentale sundhedsproblemer blandt de mest udstødte grupper i samfundet, og de oplever konsekvent stigmatisering, forskelsbehandling og udstødelse som betydelige barrierer for sundhed, velfærd og livskvalitet.

Hjemløshed og bolignød er måske de mest ekstreme eksempler på fattigdom og social udstødelse i dagens samfund. Selv om adgangen til billige boliger er et grundlæggende behov, er sikringen af denne ret fortsat en stor udfordring i flere medlemsstater.

Sektorpolitikker

EU's politikker og finansielle instrumenter skal i højere grad tilgodese den vigtige rolle, som netjenester, bl.a. inden for transport, energi, it og andre områder, kan spille, når det gælder om at mindske lokale og regionale forskelle og fremme social inklusion. En lettere adgang til informations- og kommunikationsteknologier i internettets tidsalder øger beskæftigelsesegentheden og livsmulighederne, integrationen i lokalsamfundet, brugen af offentlige serviceydelser på internettet og adgangen til moderne og effektiv pleje, hvorved den sociale inklusion fremmes. Dette kræver en fortsat indsats for at mindske de digitale skel.

De stigende energipriser kan blive en udfordring for EU's borgere. Energipolitikken vil fortsat bidrage til at imødekomme forbrugerbehovene og i givet fald imødegå risikoen for energifattigdom.

Adgangen til finansielle tjenesteydelser for de mest udsatte grupper kan forbedres gennem politikker for det indre marked og forbrugerpolitikker.

7.2 Den danske respons

Målet for den danske regering i Europa 2020-strategien er at reducere antallet af personer i husstande med lav beskæftigelse med 22.000 personer frem mod 2020. Antallet af personer i husstande med lav beskæftigelse er steget fra 347.000 til 480.000 fra 2008 til 2011, herunder som følge af den økonomiske krise. Når borgere mister beskæftigelsen eller aldrig opnår fodfæste på arbejdsmarkedet, har det store konsekvenser, både for den enkelte og for hele samfundet.

Den danske regering lægger vægt på, at Danmark skal være et samfund med begrænset ulighed, og hvor alle reelt har lige muligheder. Regeringen vil reducere fattigdom og give udsatte børn og unge en særlig prioritet. Sociale, økonomiske og sundhedsmæssige begrænsninger overføres fra generation til generation. Derfor prioriterer regeringen indsatser, hvis formål det er at skabe lige muligheder for alle.

Tiltag med henblik på forebyggelse af sociale problemer er i denne forbindelse et vigtigt redskab, især over for udsatte børn og unge. Regeringen har nedsat et ekspertudvalg, som skal belyse metoder til at opgøre fattigdom og udarbejde forslag til en mulig dansk fattigdomsgrænse.

Regeringen har i 2012 iværksat flere foranstaltninger for at understøtte social inklusion. Regeringen har blandt andet gennemført reformer, der skal skabe mulighed for at flere kan have et aktivt liv som selvforsørgende og deltagende i samfundet. Endvidere er der gennem finansloven og satspuljen for 2013 etableret en række initiativer, som har til formål at sikre bedre inklusion og støtte for nogle af de mest udsatte grupper i samfundet, både blandt børn og blandt voksne. Initiativerne supplerer regeringens indsats i 2011, hvor blandt andet en række lave overførselsydelse blev afskaffet.¹³⁵

Det er fortsat en udfordring, at for mange borgere er på passiv forsørgelse. Regeringen vil derfor iværksætte flere tiltag, herunder særligt tiltag rettet mod unge, som skal i uddannelse eller beskæftigelse.

I den forbindelse vil regeringen fortsætte sit arbejde med at reformere de sociale ydelser med henblik på social inklusion. Regeringen vil afskaffe varighedsbegrænsningen på sygedagpenge med henblik på, at ingen sygemeldte skal risikere at stå helt uden forsørgelse, kombineret med, at kvaliteten og tempoet for indsatsen for de sygemeldte forbedres. (Regeringen 2013.)

7.3 Den europæiske respons

På baggrund af denne nationale rapport HENSTILLER Europakommissionen, at Danmark i perioden 2013-2014 træffer følgende foranstaltninger med henblik på at:

1. gennemføre budgetstrategien i 2013 som planlagt for at sikre korrektion af det uforholdsmæssigt store underskud senest i 2013. Derudover gennemføre budgetstrategien for 2014 og frem med henblik på at sikre en passende finanspolitisk indsats for at opretholde den mellemfristede målsætning;
2. tage yderligere skridt til at forbedre beskæftigelsesegnetheden for personer på kanten af arbejdsmarkedet, herunder personer med indvandrerbaggrund, langtidsledige og lavt kvalificerede arbejdstagere. Forbedre kvaliteten af erhvervsuddannelserne med henblik på at nedbringe frafaldsprocenten og øge antallet af praktikpladser. Gennemføre folkeskolereformen for at hæve uddannelsesniveaet og forbedre omkostningseffektiviteten i undervisningssystemet;

¹³⁵ Regeringen(2013).

3. fortsætte indsatsen for at fjerne barriererne for konkurrence, bl.a. i detailsektoren og bygge- og anlægssektoren, og øge effektiviteten af de offentlige tjenesteydelser. (Europakommissionen 2013c.)

7.4 EU kommissionen og forslag til bekæmpelse af fattigdom

Den europæiske platform mod fattigdom

For at opfylde målene i Europa 2020-strategien, har medlemslandenes regeringschefer vedtaget en række flagskibsinitiativer. Blandt disse initiativer er en Europæisk platform mod fattigdom¹³⁶ der opstiller måder at hjælpe medlemsstaterne til at bevæge sig op i gear i bekæmpelse af social udstødelse og dermed sikre økonomisk, social og territorial samhørighed ved at hjælpe de fattige og socialt udstødte og gøre det muligt for dem at spille en aktiv del i samfundet.

Denne platform peger på følgende indsatsområder:

- Levering af indsatser og handlinger over hele det politiske spektrum;
- Større og mere effektiv anvendelse af EU-midlerne til at støtte den sociale integration;
- Fremme af evidensbaseret social innovation;
- Lægge vægt på partnerskaber og udnytte potentialet i den sociale økonomi;
- Øget politisk koordinering mellem medlemsstaterne

Minimumsindkomster og minimumsbudgetter

EU-kommissionen har med henblik på indsatser for aktiv inklusion af social udsatte og for bekæmpelse af fattigdom frem mod 202 iværksat en række projekter. Et af projekterne er at skabe grundlag for indførelse af minimumsindkomster i EU. EU-kommissionen finansierer således projektet 'European Minimum Income Network' (EMIN)¹³⁷. Projektet bliver udført af EAPN - European Anti Poverty Network, der består af alle fattigdomsbekæmpende NGO'er i alle medlemslande samt Norge og Island.

¹³⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - The European Platform against Poverty and Social Exclusion: A European framework for social and territorial cohesion COM (2010)758final - <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0758:FIN:EN:PDF>

Commission Staff Working paper- List of key initiatives Accompanying document to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - The European Platform against Poverty and Social Exclusion: A European framework for social and territorial cohesion COM(2010) 758 final - <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010SC1564:EN:NOT>

¹³⁷ EMIN – European Minimum income network. Experts EMIN network <http://EMIN-eu.net>

Projektet går ud på at skabe en oversigt over minimumsindkomsterne i alle medlemslande med henblik på at komme med et grundlag for anbefaling af minimumsindkomster i EU landene. Et første led i projektet har været at få en fyldig beskrivelse af minimumsindkomsterne i 6 lande, hvoraf Danmark er et af disse lande¹³⁸. Et andet led er at indsamle oplysninger for alle medlemslande.

Et andet projekt angår udvikling af fælles rammer og retningslinjer for udarbejdelse af minimumsbudgetter i de enkelte lande - ”Towards a common framework for developing cross-nationally comparable reference budgets in Europe”.¹³⁹ Projektet vil omfatte et udvalg af medlemslandene (herunder Danmark) og blive forestået af konsulentfirmaet Applica som er ansvarlig for den administrative koordinering og Center for Social Policy (CSB) som står for den videnskabelige del af arbejdet.

Kommissionens henstilling om aktiv integration og minimumsindkomster tager sit udgangspunkt i Rådets Henstilling 92/441/EØF af 24. juni 1992 om fælles kriterier for tilstrækkelige indkomster og ydelser i de sociale sikringsordninger. Rådet opfordrede medlemsstaterne til "At anerkende en grundlæggende ret til tilstrækkelige indkomster og ydelser til at leve en menneskeværdig tilværelse som del af en omfattende og sammenhængende indsats til bekæmpelse af social udstødelse ".

I henstillingen fra 2008 anførte Kommissionen, at medlemsstaterne bør "Design og implementere en integreret omfattende strategi for aktiv integration af mennesker som er udstødt fra arbejdsmarkedet, der kombinerer et passende indkomstgrundlag, inklusive arbejdsmarkeder og adgang til kvalitetstjenester ". Kommissionen anbefalede også, at "Politik for aktiv integration bør lette integrationen i bæredygtig, kvalitet ansættelse af dem, der kan arbejde, og give ressourcer, der er tilstrækkelige til at leve i værdighed, sammen med støtte til social deltagelse for dem, der ikke kan ".

Europa-Parlamentet har i sin beslutning af 6. oktober 2010 om den rolle, som minimumindkomst i bekæmpelse af fattigdom og fremme af et samfund i Europa bør have, anbefalet at Kommissionen "overvejer at etablere en fælles metode til beregning af et minimum overlevelseshindkomst og et minimumsbudget (en 'kurv' af varer og tjenesteydelser), med henblik på at sikre tilgængeligheden af sammenlignende målinger af fattigdomsniveauet og oprettelse af midler til social intervention."¹⁴⁰

¹³⁸ Den danske rapport: Larsen og Hansen (2013), Kontanthjælp - minimumindkomster og fattigdomsgrænser i Danmark og EU. European Minimum Income Network

¹³⁹ Se www.referencebudgets.eu

¹⁴⁰ P7_TA(2010)0375 at <http://www.europarl.europa.eu/oeil/file.jsp?id=5845352> – reference SP(2011)609).

The Social Investment Package, der blev vedtaget i februar 2013, har opfordret medlemsstaterne til: "udarbejde standard-/referencebudgetter, der sikrer tilstrækkelige levekår ved at overveje forbrugsmønstre, leveomkostninger, forskellige livssituationer og typer af husholdninger på basis af den metode, udformet af Kommissionen i samarbejde med SPC (Social Protection Committee). Fremskridt bør afspejles i de nationale reformprogrammer. "

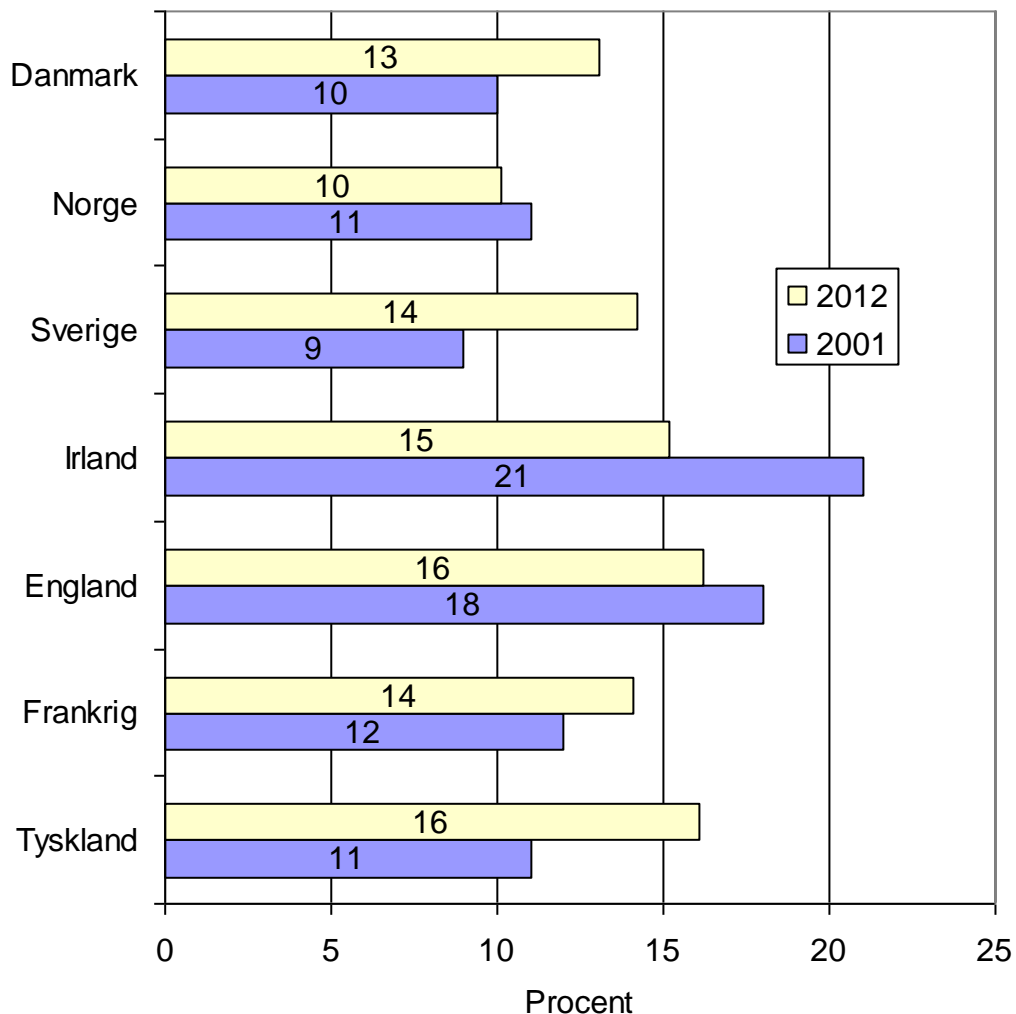
7.5 Fattigdommen i udvalgte europæiske lande

For at give et billede af udviklingen i fattigdommen i de lande, som er i fokus i dette notat, bringes nedenfor en opgørelse baseret på EUROSTATs tal for fattigdom, således som den opgøres i EU - som 60 % af medianindkomsten og omtales som "i risiko for fattigdom".

Der er tale om den disponible indkomst dvs. den indkomst som omfatter såvel arbejdsindkomst, renteindkomster og offentlige indkomstoverførsler og som er fratrukket skat. Det vil sige indkomsten tillagt indkomstoverførsler og fratrukket skat, og angiver den indkomst, som er tilbage og giver mulighed for privat forbrug og opsparing.

Det er samtidig den **ækvivalerede disponible indkomst**, der er grundlaget for opgørelserne i tabellerne, idet der er taget højde for antal voksne og børn ved sammenligning af indkomsterne for forskellige familietyper, således at man kan sammenligne indkomsten for forskellige familietyper – altså fx en enlig med et barn med en børnefamilie bestående af to voksne og to børn.

Procentdel der har mindre end 60 % af medianen i 2001 og 2012 i udvalgte lande

Kilde : Eurostat, se tal nedenfor

Som det fremgår, er fattigdommen - efter denne definition og opgørelse fra EUROSTAT - stigende i Sverige og Danmark, samt Tyskland og Frankrig, mens den er faldende i England og Irland og stort set konstant i Norge. Det sidste er også tilfældet i Holland. Holland og Norge ligner hinanden hvad angår udviklingen i at-risk of poverty.

Sverige, Tyskland og Danmark har udvist en stor stigning i andelen af at-risk of poverty. I Frankrig er andelen også steget men kun en lille smule.

I både England og især Irland er fattigdommen faldet. I Irland fra et niveau på 21% til 15,2 % i 2011.

Tabel 1: At-risk of poverty. 2001- 2012 (60% af medianindkomsten – den ækvivalerede disponible indkomst)

	2001	2003	2005	2007	2009	2010	2012
Danmark	10	11,7	11,8	11,7	13,1	13,3	13,1
Tyskland	11	-	12,2	15,2	15,5	15,6	16,1
Frankrig	12	12	13	13,1	12,9	13,3	14,1
England	18	18	19	18,6	17,3	17,1	16,2 *
Irland	21	20,5	19,7	17,2	15	15,2	15,2*
Sverige	9	-	9,5	10,5	13,3	12,9	14,2
Norge	11	10,8	11,4	11,9	11,7	11,2	10,1

* 2011

Kilde: Eurostat, 2013

8 Litteraturoversigt

Litteratur til kapitel 2: Beskæftigelse

- Andersson, U. (2012): *Nonchalant av regeringen att påstå att deras jobbpolitik hjälpt fattiga*, SVT, online artikel: <http://debatt.svt.se/2012/07/30/nonchalant-av-regeringen-att-pasta-att-deras-jobbpolitik-hjalpt-fattiga/>, besøgt 21. november 2013.
- Angelin, A., *et al.* (2013): *Work Package 5 – the national arena for combating poverty. National report: Sweden*, Combating Poverty in Europe: Reorganising Active Inclusion through Participatory and Integrated Modes of Multilevel Governance: Lunds Universitet, Lund, Sverige.
- Bundesagentur für Arbeit (BA) (2010): Projekt „Berliner Jobboffensive“. Nürnberg
- Bundesanstalt für Arbeit (BA) (2012): HEGA 12/2012 -06- Initiative zur Flankierung des Strukturwandels. http://www.arbeitsagentur.de/nn_166482/zentraler-Content/HEGA-Internet/A05-Beruf-Qualifizierung/Dokument/HEGA-12-2012-VA-IFlaS.html (retr. 27.11.2013)
- Bundesministerium für Arbeit und Soziales (2011): Fragen und Antworten zur Durchführung von Modellprojekten „Bürgerarbeit“. Berlin
- Bäcker, G. , Boch, G. & Weinkopf, C. (2011) Vorschläge zur künftigen Arbeitsmarktpolitik: integrativ – investiv – innovativ. Ministerium für Wirtschaft, Arbeit und Technologie, Thüringen
- Evert, Hans (2012): Neue Job-Offensive. Arbeitslose in Berlin testen die Hartz-V-Reform. Die Welt, 12.02.2012
- Evertsson, S. (2007): *Ovärderliga Samhall*, Enheten för ekonomisk politik och arbetstagares rättigheter, LO,
- Galloway, T. A. & Aarberge, R. (2005) ”*Assimilation effects on poverty among immigrants in Norway*” Springer Verlag 2005
- Jobstrategi for Personer med nedsat arbejdsevne (2012):* URL http://www.regjeringen.no/pages/35160671/AD_Jobstrategi_Rapportering_2012_tiltak_2013.pdf
- Kneist, Sigrid (2012): Berliner Jobboffensive – Schnell wieder in Arbeit. Der Tagesspiegel, 08.04.2012
- Liljebjerg, L., *et al.* (2012): *Leder Nystartjobben till Högre Sysselsättning?*, Institut för Arbetsmarknad- och Utbildningspolitik (IFAU), Uppsala.
- NOSOSKO (2012): *Social tryghed i de nordiske lande 2010/11: Omfang, udgifter og finansiering*, Nordisk Socialstatistisk Komité,
- Richter, Wolfgang & Vellay, Irene (2013): Bürgerarbeit – Teil der großen Umverteilung? Eine empirische Untersuchung am Beispiel der Stadt Dortmund.

Forschungsgruppe „Der ‚workfare state‘ – Hausarbeit im öffentlichen Raum?“. Dortmund

Rønsen, M. and Skarohamar, T. (2007) “*Do welfare-to-work initiatives work? Evidence from an activation programme targeted at social security recipients in Norway*” Discussion Papers No. 519, October 2007, Statistics Norway, Department of Social Statistics

Socialministeriet, “Rural Social Scheme Guidelines”, tilgængelig på: <http://www.welfare.ie/en/Pages/Rural-Social-Scheme-Guidelines.aspx>

Statskontoret (2007): *Har insatserna någon effekt på arbete eller studier? En utvärdering av folkhögskoleinsatserna för arbetslösa*, Statskontoret, Stockholm.

Statskontoret (2008): *De nya insatserna för funktionshindrade inom arbetsmarknadspolitiken – en utvärdering av trestegsmodellen*, Statskontoret, Stockholm.

Statskontoret (2011): *Subventionerade Anställningar - En Kartläggning*, Statskontoret, Stockholm.

Skedinger, P. & Widerstedt, B. (2003): *Recruitment to Sheltered Employment: Evidence from Samhall, a Swedish State-Owned Company*, The Research Institute for Industrial Economics (IUI), Stockholm.

[http://www.arbeidslivet.no/Velferd/Sosialpolitikk/Kvalifiseringsprogrammet/
www.senat.fr/leg/pjl12-804.html](http://www.arbeidslivet.no/Velferd/Sosialpolitikk/Kvalifiseringsprogrammet/www.senat.fr/leg/pjl12-804.html)

[www.gouv.fr/presse/plan-pluriannuelle-contre-la-pauvrete-et-pour-l-inclusion-
sociale\)](http://www.gouv.fr/presse/plan-pluriannuelle-contre-la-pauvrete-et-pour-l-inclusion-sociale)

Litteraturliste til kapitel 3: Økonomiske incitamenter til arbejde:

Bundesministerium für Arbeit und Soziales (2013): *Lebenslagen in Deutschland - Vierter Armuts- und Reichtumsbericht der Bundesregierung*. Berlin

Brussig, M & Knuth, M. (2011): *Die Zukunft der Grundsicherung – Individualisieren, konzentrieren, intensivieren*. Friedrich-Ebert Stiftung

Calcul du rSA si vous avez des revenus d’activité, Ministère des affaires sociales et de la Santé, 1.9. 2013

[http://www.social-sante.gouv.fr/espaces,770/handicap-
exclusion,775/dossiers,806/le-rsa,2302/le-revenu-de-solidarite-
active,2279/calculer-le-rsa,2356/calcul-du-rsa-si-vous-avez-des,14885.html](http://www.social-sante.gouv.fr/espaces,770/handicap-exclusion,775/dossiers,806/le-rsa,2302/le-revenu-de-solidarite-active,2279/calculer-le-rsa,2356/calcul-du-rsa-si-vous-avez-des,14885.html).

Does Universal Credit enable households to reach a minimum income standard, Jeoseph roundtree Foundation, July 2013, UK

[http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/universal-credit-income-standards-
summary.pdf](http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/universal-credit-income-standards-summary.pdf)

Généralisation de RSA:rien à signaler sur les femmes”.www.cairn.info, France

Ireland and the Europe 2020 strategy, Unemployment, education and poverty, Social Justice Ireland, jan. 2012

<http://www.socialjustice.ie/sites/default/files/file/EU/Europe%202020%20Strategy/2012-01-26%20-%20Shadow%20Report%20on%20Ireland%20NRP%20-%20FINAL.pdf> side 19

Jobbstimulans inom det ekonomiska bistaåndet m.m. Departemnetsserien 2012:26, www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utredningar/Departemnetsserien/Jobbstimulans-inom-det-ekonomi_H0B426/

Le RSA: redistribution vers les travailleurs pauvre et offre de travail”, Guillaume Allègre, Revue de L’OFCE, Juillet 2011, Science Po, France
<http://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/revue/2-118.pdf>

Simplifying the welfare system and making sure work pays, updated 7th January 2014, Departement of work and pensions,
<https://www.gov.uk/government/policies/simplifying-the-welfare-system-and-making-sure-work-pays/supporting-pages/introducing-universal-credit>

Stealth cuts are making universal credit toxic to morking poor, artikel I Tge Guardian 12. Dec. 2013 af Gavin Kelly,

The social justice strategy: Transforming lives for the better, Dan Silver, The Guardian 10.mar. 2012
<http://www.theguardian.com/uk/the-northerner/2012/mar/19/reading-the-riots-blogpost-salford-manchester-social-justice>

Universal Credit implementation, Third Report of session 2012-13, House of Commons Work and pension committee,<http://socialwelfare.bl.uk/subject-areas/services-activity/poverty-benefits/tso/139045576.pdf>

Universal Credit: Welfare that works, DWP, Departement for work and pensions ,UK nov. 2010,
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/48897/universal-credit-full-document.pdf

Q & A Universal Credit and the benefit overhaul, Kevin Peachey, BBC news, 7. Nov <http://www.bbc.co.uk/news/business-11735673>

Universal credit. Information for tax credit customers, HM Revenue & customs
<http://www.hmrc.gov.uk/taxcredits/universal-credit.htm>

Velfærsløvgivningens tilbud til personer uten arbeid, inntekt eller yten trygderet-tigheter, Arbeids- og sosialdepartementet
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/asd/dok/regpubl/otprp/20062007/otprp-nr-70-2006-2007-/3.html?id=471855>

Vi får folk i arbeid, ALF, Bergen

<http://www.alf.no/Programmertiltak/DAGTILBUD/Dagsverket/MeromDagsverket/tabid/194/Default.aspx>

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/12/stealth-cuts-universal-credit-working-poor>

Litteratur til kapitel 4: Familier og børn

Angelin, A., *et al.* (2013). *Work Package 5 – the national arena for combating poverty. National report: Sweden*, Combating Poverty in Europe: Re-organising Active Inclusion through Participatory and Integrated Modes of Multilevel Governance: Lunds Universitet, Lund, Sverige.

Apel, H. & Engels, D. (2012). Bildung und Teilhabe von Kindern und Jugendlichen im unteren Einkommensbereich. Untersuchung der Implementationsphase des „Bildungs- und Teilhabepakets“ im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales. Berlin/Köln, Bundesministerium für Arbeit und Soziales

BBC (2013). “Viewpoint: Free school meals for infants”, The BBC, 19.09.2013, URL: <http://www.bbc.co.uk/news/education-24142901>

Dahlin, E. & Salonen, T. (2011): *Allt fler barn i Sverige växer upp i fattigdom - Rädda Barnen: Den ekonomiska familjepolitiken missar målet*, (opdateret 7. juni 2011), Aftonbladet, online artikel: <http://www.aftonbladet.se/debatt/article13133210.ab>, besøgt 21. november 2013.

Department for Work and Pensions “Universal Credit, *Welfare that works 2010*” URL:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/48897/universal-credit-full-document.pdf

DWP (2012). Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Kinder (2012) Das Bildungs- und Teilhabepaket: Chancen für Kinder aus Familien mit Kinderzuschlag. Berlin

Försäkringskassan (2013a): *Barnbidrag och flerbarnstillägg*, Försäkringskassan, website: http://www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/barnet_fott/barnbidrag, besøgt 2. december 2013.

Hirsch, Donald & Hartfree, Yvette 2013: “Does Universal Credit enable household to reach a minimum income standard”, Joseph Rowntree Foundation, URL: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/universal-credit-income-standards-summary.pdf>

House of Commons (2012). "Universal Credit implementation: meeting the needs of vulnerable claimants" URL: <http://socialwelfare.bl.uk/subject-areas/services-activity/poverty-benefits/tso/139045576.pdf>

Judge, Lindsay (2013). "Will Universal Credit work?" Child Poverty Action Group, URL: <http://www.tuc.org.uk/sites/default/files/tucfiles/TUCcpag-report.pdf>

Kitchen, S, (2012). Free School Meal pilot Evaluation, <http://www.schoolfoodplan.com/library/>

Lewis, J (2013). "Everyone benefits from free school meals", The Telegraph, 18.09.2013, URL: <http://www.telegraph.co.uk/education/primaryeducation/10318087/Everyone-benefits-from-free-school-meals.html>

Lindquist, M.J. & Lindquist, G.S. (2010): The dynamics of child poverty in Sweden, *Journal of Population Economics*, 25, 1423-1450.

Misra, J., *et al.* (2012): Family policies, employment and poverty among partnered and single mothers, *Research in Social Stratification and Mobility*, 30, 113-128.

Nordisk Socialforsikringsportal (2013): *Familiyedelser*, Nordisk Råd, webside: <http://www.nordsoc.org/sv/Sverige/Familjeformaner/> besøgt 22. november 2013.

NOSOSKO (2012): *Social tryghed i de nordiske lande 2010/11: Omfang, udgifter og finansiering*, Nordisk Socialstatistisk Komité, København.

Peachey, Kevin 2013: "Q&A: Universal Credit and the Benefits overhaul" skrevet 7. nov. 2013, URL: <http://www.bbc.co.uk/news/business-11735673>

Regeringskansliet (2013c): *Sweden's National Reform Programme 2013: Europe 2020 - the EU's strategy for smart, sustainable and inclusive growth*,

www.citizensinformation.ie/en/education/pre_school_education_and_childcare/early_childhood_care_and_education_scheme.html

www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/social_welfare_payments/social_welfare_payments_to_families_and_children/back_to_school_clothing_and_footwear_allowance.html

www.education.gouv.fr/cid45/restauration-ecole.html

www.education.ie/en/Schools-Colleges/Services/DEIS-Delivering-Equality-of-Opportunity-in-Schools/

www.eurochild.org/fileadmin/ThematicPriorities/Crisis/Eurochild%20updates/Eurochild_NRP_2013_analysis.pdf

www.gouvernement.fr/gouvernement/une-meilleure-restriction-pour-une-politique-familiale-plus-juste

www.oireachtas.ie/parliament/media/housesoftheoireachtas/libraryresearch/spotlights/spotEarlyEd180412.pdf

www.paris.fr/pratique/ecoles/restauration-scolaire/les-tarifs-de-la-cantine-a-partir-de-septembre-2013/rub_1694_stand_83971_port_4010

www.vosdroits.service-public.fr

www.welfare.ie/en/Pages/Publication---Review-of-the-Back-to-School-Clothing-and-Foot.aspx

Litteraturliste til kapitel 5 om boligpolitik

:

1. Plan pluriannuelle contre la pauvreté et pour l'inclusion sociale , Le Gouvernement, avril 2013, www.gouv.fr/presse/plan-pluriannuelle-contre-la-pauvrete-et-pour-l-inclusion-sociale
2. L'état du mal-logement en France, Fondation Abbé Pierre, 2013
www.fondation-abbe-pierre.fr/sites/default/files/content-files/files/18e-rapport-annuel.pdf
3. Social housing in Ireland has reached ground zero, Donald MaManus, Irish Council for Social Housing, article in The Journal 11th of february 2013
<http://www.thejournal.ie/readme/social-housing-ireland-high-demand-788183-Feb2013/>
4. We fetishe home ownership – but why stigmatise social housing, acticle in The Journal aug. 2012 samme forfatter som ovenfor,
<http://www.thejournal.ie/readme/social-housing-donal-mcmanus-559706-Aug2012/>
5. Social housing leasing initiative, Housing Agency,
<https://www.housing.ie/our-services/housing-management-services/social-leasing.aspx>
6. Nama social housing Leasing initiative, ILR, Irish Left Review
<http://www.irishleftreview.org/2012/01/23/nama-social-housing-leasing-initiative/>
7. More of the same on social housing, Politico, magazine on social and political issues
http://politico.ie/index.php?option=com_content&view=article&id=7679:more-of-the-same-on-social-housing&catid=190:society&Itemid=882

8. Remedial Works scheme, Departement for environment, Community and local government:
<http://www.environ.ie/en/DevelopmentHousing/Housing/SocialHousingSupport/RemedialWorksScheme/>

9. Housing Contemporary Ireland: Policy, Society and Shelter redigeret af Michelle Norris, Declan Redmond, 2007, side 176

10. Le droit au logement opposable, Direction de l'information légale et administrative, 4. Mars 2013
www.vie-publique.fr/actualite/faq-citoyens/droit-logement-opposable

11. Lovbekg. Nr. 1093 af 5. Sept. 2013 om serviceloven
<https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=158071>

12. Les chiffres du Dalo 30 juin 2012, Haut Comité pour le logement des personnes défavorisées
<http://www.hclpd.gouv.fr/les-chiffres-du-dalo-au-30-juin-a45.html>

13. DECC 2013a: "Energy Companies Obligation", Department of Energy and Climate Change 2013, URL: <https://www.gov.uk/government/policies/helping-households-to-cut-their-energy-bills/supporting-pages/energy-companies-obligation-eco>

14. DECC 2013b: "Helping households to cut their energy bills", Department of Energy and Climate Change 2013, URL: <https://www.gov.uk/government/policies/helping-households-to-cut-their-energy-bills>

15. Gough, I 2013: "Carbon mitigation policies, distributional dilemmas and social policies", Journal of social policy, 42 (2). pp. 191-213

16. Fuel Poverty Advisory Group:
<https://www.gov.uk/government/organisations/the-fuel-poverty-advisory-group>

17. Eksperter tror boligpriserne vil stige neste år, VG, avis, 27. Nov 2013
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10140608>

18. samme som 1. se side 14-15.

19. Duflot veut faire gagner du terrain au logement social, artikel i avisen l'Humanité
<http://www.humanite.fr/societe/duflot-veut-faire-gagner-du-terrain-au-logement-social-503306>

20. Lovforslag: La mobilisation de foncier public en faveur du logement et le renforcement des obligations de production des logement social, 26 sept. 2012,
<http://www.assemblee-nationale.fr/14/ta/ta0016.asp>

21. Lovforslag: Pour l'accès au logement et un urbanisme renoué, 26. sept. 2013

<http://www.territoires.gou.fr/alur-le-projet-de-loi-pour-l-acces-au-logement-et-un-urbanisme-renové>

22. Samme som nr. 8

23. Interim value for money and policy review of the rental accommodation scheme, okt. 2009

<http://www.environ.ie/en/Publications/DevelopmentandHousing/Housing/FileDownload,22160,en.pdf> side 87

24. Boverket 2013 Regeringskansliet 2008:17) <http://www.boverket.se/Bidrag--Stod/Hyresgaranti/>

25. Gentleman, Amelia 2013: "Universal Credit: The Essential Guide"

URL: <http://www.theguardian.com/society/2013/apr/26/universal-credit-the-essential-guide>

26. En social boligpolitik for alle

<http://www.regjeringen.no/pages/16756780/PDFS/NOU201120110015000DDDPDFS.pdf>

27. Nordisk Socialforsikringsportal (2013): *Familieydelse*, Nordisk Råd, webside: <http://www.nordsoc.org/sv/Sverige/Familjeformaner/>

28. Makalöse föräldrar <http://www.makalosa.org>

29. Mortgage-to-rent scheme, Citizen Information Board,

http://www.citizensinformation.ie/en/housing/owning_a_home/mortgage_arrears/mortgage_to_rent_scheme.html

30. Mortgage-to-rent scheme, Keeping your home,

http://www.keepingyourhome.ie/mortgage_to_rent_scheme.html.en

31. New mortgage-to-rent scheme could save up to 3500 families, The Journal, 28 juni 2012 <http://www.thejournal.ie/mortgage-to-rent-scheme-nationally-3500-families-jan-osullivan-502695-Jun2012/>

32. <http://finance.gov.ie/viewdoc.asp?DocID=7616>

33. Mortgage-to-rent a review, Clúid Housing Association juni 2013 <http://www.icsh.ie/sites/default/files/attach/members-news/655/mtrfinal.pdf> side 36

Litteratur til kapitel 6 om sundhed og socialpolitik

Adviceguide 2013: "Debt relief order", web 2013, URL: http://www.adviceguide.org.uk/england/debt_e/debt_help_with_debt_e/debt_relief_orders.htm

Angelin, A. & Salonen, T. (2012): *Lokala Handlingsstrategier mot Barnfattigdom*, Kommissionen för ett Socialt Hållbart Malmö, Malmö.

Citizens Information, "Fuel Allowance", tilgængelig på: http://www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/social_welfare_payments/extra_social_welfare_benefits/fuel_allowance.html

Combat Poverty Agency, 2011, Hugh Frazer og Maurice Devlin, "An Assessment of Irelands Approach to Combating Poverty and Social Exclusion Among Children From European and Local Perspectives", tilgængelig på: http://www.combatpoverty.ie/publications/workingpapers/2011-03_WP_AnAssessmentOfIrelandsApproachToCombatingPovertyAndSocialExclusionAmongChildrenFromEuropeanAndLocalPerspectives.pdf

Departementet for miljø, arv og lokalsamfund, 2008, "The Way Home: A Strategy to Address Adult Homelessness in Ireland 2008-2013", tilgængelig på: <http://www.environ.ie/en/Publications/DevelopmentandHousing/Housing/FileDownload,18192,en.pdf>

Department for Work and Pensions "Social Justice: *Transforming Lives* 2012" URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/49515/social-justice-transforming-lives.pdf

Den irske regering, 2007, "National Action Plan for Social Inclusion", tilgængelig på: <http://www.socialinclusion.ie/documents/NAPinclusionReportPDF.pdf>

EAPN, "Submission to Government's Jobs Initiative", tilgængelig på: <http://www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2011/05/Submission-to-Jobs-Initiative-EAPN-Ireland-Europe-2020-Working-Group-pdf1.pdf>

Fordelingsmeldingen (2011). URL: <http://www.regjeringen.no/pages/35133947/PDFS/STM201020110030000DDDPDFS.pdf>

Handlingsplan mod Fattigdom (2007). URL: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/prm/2006/0133/ddd/pdfv/292446-h-plan2006_fattigdom.pdf

Halleröd, B. & Larsson, D. (2008): Poverty, Welfare Problems and Social Exclusion, *International Journal of Social Welfare*, 17, 15-25.

HSE.ie, "Advancing Community Mental Health In Ireland – Guidance Papers", tilgængelig på: <http://www.hse.ie/eng/services/Publications/services/Mentalhealth/VFCguidance.html>

Jensen, N. and Wills, J. 2013: "The prevalence and impact of the Living Wage in the UK: a survey of organisations accredited by the Living Wage Foundation

Living Wage Foundation 2013: Web, Læst 02.12.2013, URL: <http://www.livingwage.org.uk/what-living-wage>

National Strategi for at udjævne sociale sundhedsforskelle (2007): URL: <http://www.regjeringen.no/pages/1936477/PDFS/STM200620070020000DDDPDFs.pdf>

NOSOSKO (2012): *Social tryghed i de nordiske lande 2010/11: Omfang, udgifter og finansiering*, Nordisk Socialstatistisk Komité, København.

NRP 2013: "Europe 2020: UK National Reform Programme 2013", HM Government, April 2013

Osborne, Hillary 2011: "Young people biggest users of debt relief orders, figures reveal" skrevet 29. dec. 2011, The Guardian, URL: <http://www.theguardian.com/money/2011/dec/29/debt-relief-orders-young-biggest-users>

Regeringskansliet (2013a): *Sweden's National Reform Programme 2013: Europe 2020 - the EU's strategy for smart, sustainable and inclusive growth*,

SIFO, I fordelingsmeldingen 2011

Socialministeriet, "Means Assessment", tilgængelig på: <http://www.welfare.ie/en/Pages/Means-Assessment.aspx>

Socialministeriet, 2012, "A review of of Department of Social Protection employment support schemes", tilgængelig på: <http://www.welfare.ie/en/downloads/Review%20of%20Employment%20Support%20Schemes.pdf>

Uddannelsesministeriet, "DEIS Family Literacy Committee", tilgængelig på: <http://www.education.ie/en/Schools-Colleges/Services/Further-Education-and-Training/Adult-Literacy/DEIS-Family-Literacy-Guidelines-2010.pdf>

Litteratur til kapitel 7: EU og fattigdomsbekæmpelse

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - The European Platform against Poverty and Social Exclusion: A European framework for social and territorial cohesion COM (2010)758final - <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0758:FIN:EN:PDF>

ECORYS (2013). Evaluering af Det europæiske År for Bekæmpelse af Fattigdom og social Udstødelse 2010 – sammenfatning.

Europakommissionen (2013a). *COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT accompanying the 2014 Annual Growth Survey OVERVIEW OF PROGRESS IN IMPLEMENTING COUNTRY-SPECIFIC RECOMMENDATIONS BY MEMBER STATE* {COM(2013) 800 final}.

Europakommissionen (2013b). *DRAFT JOINT EMPLOYMENT REPORT accompanying the Communication from the Commission on Annual Growth Survey 2014*

Europakommissionen (2013c). Henstilling med henblik på **RÅDETS HENSTILLING om Danmarks nationale reformprogram for 2013 og med Rådets udtalelse om Danmarks konvergensprogram for 2012-2016** {SWD(2013) 354 final} http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/csr2013_denmark_da.pdf

Regeringen (2013). *Det danske reformprogram 2013*.

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_denmark_da.pdf

Socialministeriet (Danmark) (2013). *2020 strategien*.

<http://EMIN-eu.net>

www.Referencebudget.eu